

ДОВІДНИК

ІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВОЇ ТЕМИ
«КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ
ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

*До 30-річчя Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України*

**ДОВІДНИК
ІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВОЇ ТЕМИ
«КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ
ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»**

Електронне довідкове і наукове видання

Харків
«Право»
2025

DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178617110>

УДК 343.3(477)

Д60

Упорядники:

*В. І. Борисов, О. О. Пащенко, Д. П. Євтєєва, Н. В. Нетеса,
М. В. Шенітько, К. А. Новікова, В. В. Федосєєв,
В. В. Михайленко, Д. О. Куковинець*

*Рекомендовано до опублікування та поширення через мережу Інтернет
вченою радою Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
(протокол №9 від 29.10.2025 р.)*

Довідник із дослідження наукової теми «Кримінальні правопо-
Д60 порушення проти основ національної безпеки України»: електрон.
довід. і наук. вид. / [упоряд.: В. І. Борисов, О. О. Пащенко, Д. П. Єв-
тєєва та ін.] ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташи-
са НАПрН України. – Харків : Право, 2025. – 112 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178617110>.

ISBN 978-617-8617-11-0

У виданні наведено зібрання наукової літератури (дисертацій, монографій, статей, тез доповідей тощо); нормативних актів (законів, підзаконних актів різних органів і актів міжнародного права), судової практики (на рівні судів різних інстанцій) у межах всього розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» та щодо кожної його окремої статті, а також постатейних статистичних показників (станом на 31.12.2024).

Для науковців, працівників судових та правоохоронних органів, адвокатів, викладачів дисциплін із кримінального права і студентів-правників.

УДК 343.3(477)

Видання в електронному вигляді розміщується у відкритому доступі на сайті Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України у вкладці «Інфонідтримка» розділу «Електронні джерела» (<https://surl.li/xzjwcl>). Для опису видання чи посилання на нього слід використовувати пряме посилання або цифровий ідентифікатор об'єкта (DOI).

© Науково-дослідний інститут вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України, 2025

ISBN 978-617-8617-11-0

ЗМІСТ

Вступне слово (В. І. Борисов, Д. П. Євтєєва).....	6
---	---

ЧАСТИНА І

(В. І. Борисов, О. О. Пащенко, Д. П. Євтєєва, Н. В. Нетеса, М. В. Шенітько, К. А. Новікова, В. В. Федосєєв, В. В. Михайленко, Д. О. Куковинець).....	8
Рекомендована література до Розділу І Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України».....	8
Рекомендовані нормативно-правові акти до Розділу І Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України».....	16
Рекомендована судова практика до всього Розділу І Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України».....	18

ЧАСТИНА ІІ.....

Стаття 109 КК «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» (О. О. Пащенко).....	20
Рекомендована література.....	20
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	22
Рекомендована судова практика.....	23
Статистичні показники.....	24

Стаття 110 КК «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» (В. В. Федосєєв).....	26
Рекомендована література.....	26
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	28
Рекомендована судова практика.....	30
Статистичні показники.....	33

Стаття 110 ² КК «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України» (М. В. Шенітько, В. В. Михайленко).....	35
---	----

Рекомендована література.....	36
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	37
Рекомендована судова практика.	38
Статистичні показники.....	41
 Стаття 111 КК «Державна зрада» (<i>В. І. Борисов</i>).....	43
Рекомендована література.....	43
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	49
Рекомендована судова практика.	50
Статистичні показники.....	55
 Стаття 111 ¹ КК «Колабораційна діяльність» (<i>Н. В. Немеса, Д. П. Євтеєва, К. А. Новікова</i>).....	57
Рекомендована література.....	59
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	66
Рекомендована судова практика.	67
Статистичні показники.....	70
 Стаття 111 ² КК «Пособництво державі-агресору» (<i>Н. В. Немеса</i>)	72
Рекомендована література.....	72
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	73
Рекомендована судова практика.	73
Статистичні показники.....	78
 Стаття 112 КК «Посягання на життя державного чи громадського діяча» (<i>Д. О. Куковинець</i>).....	80
Рекомендована література.....	80
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	83
Рекомендована судова практика.	84
Статистичні показники.....	85
 Стаття 113 КК «Диверсія» (<i>В. І. Борисов, М. В. Шепітько</i>).	87
Рекомендована література.....	87
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	90
Рекомендована судова практика.	90
Статистичні показники.....	92

Стаття 114 КК «Шпигунство» (<i>В. І. Борисов</i>).....	94
Рекомендована література.....	94
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	95
Рекомендована судова практика.....	95
Статистичні показники.....	96
Стаття 114 ¹ КК «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» (<i>О. О. Пащенко</i>).....	98
Рекомендована література.....	98
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	100
Рекомендована судова практика.....	101
Статистичні показники.....	103
Стаття 114 ² КК «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» (<i>В. В. Федосєєв</i>).....	105
Рекомендована література.....	106
Рекомендовані нормативно-правові акти.....	107
Рекомендована судова практика.....	108
Статистичні показники.....	110

Вступне слово

Активна протидія Українського народу агресії російської федерації торкнулася всіх державних та суспільних процесів. Така протидія відбувається зокрема й на законодавчому, правозастосовному та науковому рівнях. Особливу роль при цьому відіграють засоби кримінального права як *ultima ratio* стосовно інших методів боротьби з ворогом та його пособниками. Водночас використання цих засобів має здійснюватися відповідно до положень Конституції України, верховенства права та поваги до прав і свобод громадянина.

Разом із тим у практиці судових та правоохоронних органів виникають проблеми щодо тлумачення та застосування положень Кримінального кодексу України, зокрема норм розділу I Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України». Низка запитів від цих суб'єктів щодо роз'яснення положень вказаного розділу надходила і продовжує надходити до відділу дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України. Актуальність таких питань обумовила обрання фахівцями цього колективу теми фундаментального дослідження «Теоретичні та правозастосовні проблеми кримінально-правового забезпечення основ національної безпеки та оборони України», яка розроблятиметься з 2025 по 2027 роки.

Робота над цим дослідженням та над відповідями на вказані запити обумовила ідею розробити тематичний довідник, покликаний стати корисним інструментом у діяльності як практичних, так і наукових та педагогічних працівників.

У підготовленому виданні до всього розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України», а також до кожної його статті подано зібрання:

- наукової літератури (дисертацій, монографій, статей, тез доповідей та ін.);
- нормативних актів (законів та підзаконних актів різних органів), що регулюють відповідні відносини;
- судової практики (на рівні судів різних інстанцій);
- а також до кожної окремої статті розділу – статистичних показників (станом на 31.12.2024 р.).

Довідник може стати в нагоді в роботі суддів, працівників правоохоронних органів, адвокатів, викладачів дисциплін із кримінального права, науковців та студентів-правників.

Вячеслав Борисов,
*радник при дирекції Інституту,
науковий керівник теми фундаментального дослідження*
Дарина Євтєєва,
заступник директора з наукової роботи

ЧАСТИНА І

Рекомендована література до Розділу І Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України»:

1. Антонюк Н. О. Зміни до злочинів проти основ національної безпеки: криміналізація чи диференціація кримінальної відповідальності. *Право України*. 2022. № 11. С. 37–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2022_11_6.
2. Бантишев О. Ф., Картавцев В. С. Злочини проти основ національної безпеки України. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України*: у 2-х т. ; за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ: Правова єдність, 2009. Т. 1. Особлива частина. Розд. І. С. 262–285.
3. Бантишев О. Ф., Шамара О. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія. 3-тє вид., перероб. і допов. Луганськ: Віртуальна реальність, 2014. 240 с.
4. Бодрук О. С. Структура воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти / Рада національної безпеки та оборони України; Національний ін-т проблем міжнародної безпеки. К. : НІПМБ, 2001. 299 с.
5. Бондар Б. Генезис кримінального законодавства щодо злочинів проти основ національної безпеки України. *Юридичний вісник*. 2024. № 4. С. 203–210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2024_4_28.
6. Бондаренко О. С., Юр'єв Д. С. Зміни, які були внесені в кримінальне законодавство стосовно відповідальності за злочини проти національної безпеки під час воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 29–30.
7. Веденєєв Д. В., Семенюк О. Г. Проблематика інформаційного протиборства в нормативно-правових й доктринальних документах сфери національної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 21–25.
8. Вітвіцький С. С., Семенишин М. О., Князєв С. М. Кримінально-правовий захист національної безпеки в умовах воєнного стану. *Bulletin of Luhansk Scientific-Educational Institute named after E. O. Didorenko*. 2024. № 4. С. 29–37. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-9156.108.4.29-37>.

9. Гайворонський О. Ю. Предмет злочинного впливу у злочинах проти основ національної безпеки України, досудове розслідування яких віднесено до підслідності слідчих органів безпеки: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2016. 199 с.
10. Гізімчук С. В. Про питання про конституційні засади кримінальної відповідальності за посягання на основи національної безпеки України. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони національної безпеки України*. Харків: Юрайт, 2017. 158 с.
11. Гордієнко Д. М., Гіденко Є. С. Кримінальна відповідальність за злочини проти національної безпеки під час воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 71–72.
12. Гордієнко С. Г. Сутність та зміст поняття «державна безпека». *Стратегічна панорама*. 2003. № 2. С. 114–120.
13. Григор'єва Н. В., Юр'єв Д. С. Відповідальність за злочини проти національної безпеки під час воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 77–78.
14. Гришук В. К. Соціальна зумовленість відповідальності за злочини проти держави в умовах відновлення незалежності України. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 1993. Вип. 30. С. 76–80.
15. Денисов С. Ф., Багіров С. Р. Логіко-системний аналіз конструкцій деяких статей розділу I «Злочини проти основ національної безпеки України». *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України*: матеріали кругл. столу (Харків, 26 трав. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 20–23.
16. Дзьобань О. П. Національна безпека України : концептуальні засади та світоглядний сенс. Харків : Майдан, 2007. 284 с.
17. Діордіца І. В. Кримінально-правове розуміння національної безпеки України за Кримінальним кодексом України від 5 квіт. 2001 р. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 9. С. 121–124.
18. Загуменна Ю. О., Сокурєнко В. В. Національна безпека України в умовах воєнного стану: теоретико-правовий аналіз. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. № 2. С. 114–138. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2024-31-2-114>
19. Злочини проти основ національної безпеки України: альбом схем / уклад.: М. В. Даньшин, Я. О. Лантінов. Харків: Харків юридичний. 2012. 24 с.

20. Злочини проти основ національної безпеки України: кримінально-правова кваліфікація в умовах війни (науково-практичний коментар) / за заг. ред. С. А. Наумюка. Київ: Алерта, 2024. 378 с.
21. Зозуля І. В. Національна безпека України як сукупний об'єкт кримінально-правового захисту. *Право і безпека*. 2002. № 3. С. 37–43.
22. Ільницька С. Історія становлення законодавства про кримінально-правову охорону конституційного ладу України. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2013. Вип. 58. С. 289–295.
23. Ільчук Л. Місце і роль воєнної безпеки в системі національної безпеки: політологічний аспект. *Нова політика*. 1998. № 3. С. 54–55.
24. Калініченко З. Д. Визначення відповідальності за злочини проти національної безпеки під час воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 107–108.
25. Картавцев В. С. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (наукові засади кваліфікації): навч. посіб. К.: Вид-во НА СБ України, 2004. 57 с.
26. Кваліфікація окремих кримінальних правопорушень проти воєнної безпеки України : навч. посіб. / В. С. Березняк та ін. Київ : Алерта, 2023. 532 с.
27. Кваша О. Родовий об'єкт злочинів розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України: держава & національна безпека. *Право України*. 2022. № 11. С. 24–36.
28. Кісілюк Е. М. Павликівський В. І. Злочини проти основ національної безпеки України. *Кримінальне право України: Особлива частина*: підручник / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків: ХНУВС, 2011. 572 с.
29. Климосюк А. С. Життя та здоров'я людей як об'єкт національної безпеки України, його кримінально-правова охорона. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 310–313.
30. Коваленко С., Плетньов О. Окремі питання кваліфікації надання допомоги державі-агресору. *Сучасні реалії протидії воєнним злочинам: набутий досвід та погляд в майбутнє*: матеріали панельної дискусії VII Харківського Міжнародного юридичного форуму 25 вересня 2023 року. Київ : Алерта, 2023. С. 42–46.
31. Ковальська О. В. Кримінально-правова охорона основ національної безпеки України та диференціація злочинів проти основ національної безпеки України в сучасних умовах. *Юридична Україна*. 2022. № 5. С. 14–21.

32. Колб О. Г., Колб Р. О. Про актуальність в сучасних умовах дослідження проблем, що стосуються забезпечення національної безпеки України. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 161–164.
33. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки в Україні: монографія / В. І. Борисов, О. О. Пашенко, Д. П. Євтуєва та ін.; за заг. ред. В. І. Борисова, О. О. Пашенка ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2024. 328 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178518899>.
34. Кубальський В. Н. Державний суверенітет як об'єкт кримінально-правової охорони в умовах збройної агресії росії проти України. *Еволюція принципу суверенітету в українському державотворенні: теорія та практика* : зб. наук. праць. Київ : Талком, 2024. С. 83–86.
35. Кубальський В. Н. Поняття та система кримінальних правопорушень проти державного суверенітету України. *Правова держава*. Вип. 36. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2025. С. 538–547.
36. Кузнецов В. В., Сийпловіч М. В., Нестерова І. А. Злочини проти основ національної безпеки України: нові виклики сьогодення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 483–489. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anporp_2023_1_86
37. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія. К.: Текст, 2003. 600 с.
38. Ліпкан В. А., Діордіца І. В. Національна безпека України : кримінально-правова охорона : навч. посіб. Київ: КНТ, 2007. 292 с.
39. Ліпкан В. А., Ліпкан О. С. Національна і міжнародна безпека у визначеннях і поняттях: словник. вид. 2-ге, допов. і перероб. Київ: Текст, 2008. 400 с.
40. Луценко Ю. В. Правові аспекти класифікації злочинів проти воєнної безпеки України, які віднесені до розділу I Особливої частини КК України (Злочини проти основ національної безпеки України) (Частина 1). *Соціально-правові студії*. 2020. Том 3, № 3. С. 8–17. DOI: <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2020-3-8-17>.
41. Матвійчук В. К. Злочини проти основ національної безпеки: поняття та загальна характеристика. *Юридична наука*. 2013. № 9. С. 80–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_9_11
42. Матвійчук В. К. Історія розвитку кримінального законодавства стосовно злочинів проти основ національної безпеки. *Юридична наука*. 2011. № 3. С. 139–151.

43. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми : монографія. Київ : Норма права, 2022. 244 с.
44. Мошняга Л. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти конституційних основ національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2011. 20 с.
45. Мошняга Л. В. Об'єкт злочинів проти конституційних основ національної безпеки України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 79–87.
46. Мошняга Л. В. Об'єктивна сторона злочинів проти конституційних основ національної безпеки України. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1. С. 203–208.
47. Мошняга Л. В. Склади злочинів, що посягають на конституційні основи національної безпеки України: поняття та шляхи вдосконалення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1. С. 207–213.
48. Мошняга Л. В. Суб'єктивна сторона злочинів проти конституційних основ національної безпеки України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. С. 75–82.
49. Навроцький В. О. Загальні, спеціальні та казуїстичні склади кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України. *Право України*. 2022. № 11. С. 12–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2022_11_4
50. Науково-практичний коментар до статті 436² Кримінального кодексу України (виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників) / Д. П. Євгєєва, А. В. Лапкін, К. А. Новікова; передмова В. С. Батиргарєєвої; за наук. ред.: В. С. Батиргарєєвої: електрон. наук. вид. Харків: Майдан, 2025. 82 с.
51. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 326–350.
52. Національна безпека як конституційна цінність: сучасні виклики: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня Конституції України, 22 черв. 2023 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; редкол. О. В. Щербанюк та ін. Харків, 2023. 215 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/images/files/Nac_bezp_konf.pdf.

53. Нікітін Ю. В. Національна безпека України в сучасних умовах: ризики і фактори впливу. *Юридична наука*. 2015. № 2. С. 141–147.
54. Нікітін Ю. В. Сутність і методологія національної безпеки: аналіз вітчизняного і світового досвіду на рубежі XX–XXI століть. *Часопис Київського університету права*. 2006. № 2. С. 150–155.
55. Нікітін Ю. Конституціоналізм і національна безпека в контексті соціального виміру. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 3. С. 103–112.
56. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан, С. С. Чернявський та ін. ; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 210 с.
57. Новицький Г. В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України: монографія. Київ: Інтертехнологія, 2008. 496 с.
58. Олійников Д. О. Особливості суб'єктивної сторони співучасті у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 249–253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_11_64
59. Пилипчук В. Г. Пріоритети розвитку правової науки в галузі національної безпеки. *Вісник Національної академії наук України*. 2009. № 5. С. 30–33.
60. Пилипчук В. Г., Доронін І. М., Буханевич О. М. Новітні виклики й загрози національній безпеці та правопорядку в інформаційній сфері та кіберпросторі. *Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку* : монографія. Харків : Право, 2021. Підрозд. 3.2. С. 254–268.
61. Пилипчук В., Дзьобань О. Глобальні виклики й загрози національній безпеці в інформаційній сфері. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 3. С. 43–52.
62. Політова А. С. Дискусійні питання щодо кримінальної відповідальності за окремі склади злочинів проти основ національної безпеки. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 205–207.
63. Попова Т. В., Зеленський Є. С. Відповідальність за злочини проти національної безпеки під час воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 211–212.

64. Савінова Н. А. Нові акценти кримінальної відповідальності у сфері національної безпеки: вимога сучасності. *Право України*. 2017. №4. С. 188–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2017_4_23
65. Сичевський В. В., Харитонов Є. І., Олейніков Д. О. Науково-практичний коментар до розділу І Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України). Харків : Право, 2016. 232 с.
66. Скулиш Є., Звонарьов О. Злочини проти основ національної безпеки України: навч. посібник. Київ: Нац. акад. СБУ, 2011. 220 с.
67. Тарасенко Д. І. Комп'ютерна інформація як предмет злочинів проти основ національної безпеки України та джерело доказів. *Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 9–10 жовт. 2014 р.) ; редкол.: В. Я. Тацій, В. І. Борисов, А. П. Гетьман та ін. Харків: Право, 2014. С. 467–471.
68. Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України. *Кримінальне право України. Особлива частина*: підручник / за ред.: В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. Розд. II. С. 29–42.
69. Тацій В. Я. Злочини проти основ національної безпеки України. *Кримінальний кодекс України*: науково-практичний коментар: у 2 т. 5-те вид., допов. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Х.: Право, 2013. Розділ I. С. 7–16.
70. Томчук І. О. Порівняльно-правова характеристика відповідальності за злочини проти національної безпеки за вітчизняним та зарубіжним кримінальним законодавством. *Право і суспільство*. 2015. №4 (3). С. 189–194.
71. Туркот М. Військова складова національної безпеки України *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. №2. С. 44–50.
72. Федіна В. Р. Воєнна безпека як елемент національної безпеки і охоронюване кримінальним правом благо. *De iure*. 2024. №2. С. 95–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/deiur_2024_2_11
73. Харь І. О. Суб'єкт злочинів проти основ національної безпеки України. *Юридична наука*. 2011. №6. С. 105–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2011_6_14
74. Хатнюк Ю. А. Поняття та правове забезпечення національної безпеки України. *Правові новели*. 2020. №10. С. 227–233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prno_2020_10_34

75. Хряпінський П. В. Уніфікація приписів про звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 12–13 жовт. 2017 р.). Харків : Право, 2017. С. 284–288.
76. Чорний Р. Л. Поняття, система та кримінально-правова характеристика складів злочинів проти основ національної безпеки України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2021. 42 с.
77. Чорний Р. Л. Проблеми поняття злочинів, передбачених у розділі І Особливої частини КК України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія: Юридична. 2013. № 2. С. 346–357.
78. Чорний Р. Л. Проблемні питання мети і мотивів у складах злочинів проти основ національної безпеки України. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 89–103. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.4/89-103>.
79. Чорний Р. Л. Система злочинів проти безпеки держави за кримінальним кодексом України. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1 (45). С. 261–272.
80. Чуваков О. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії і практики : монографія. Одеса : Фенікс, 2017. 362 с.
81. Чуваков О. А. Кримінально-правова охорона основ національної безпеки України : навч. посібник. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : Фенікс, 2025. 156 с.
82. Чуваков О. А. Кримінально-правовий захист основ національної безпеки як вектор кримінальної політики держави. *Актуальні проблеми кримінального права, кримінального процесу і криміналістики: теорія та сучасна практика* : монографія / О. А. Чуваков, Т. О. Павлова, Б. М. Орловський та ін. ; за ред. д.ю.н, проф. О. А. Чувакова. Одеса : Фенікс, 2022. С. 48–84. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dc9860d8-576d-4474-bb2a-74b8ce8e4134/content>.
83. Шамара О. В. Поняття злочину проти основ національної безпеки України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 193–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2011_3_26
84. Швед А. Ю. Злочини проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн: порівняльна харак-

теристика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2021. 18 с.

85. Шепітько М. В. Кримінальна політика у сфері забезпечення національної безпеки і оборони крізь призму європейської та євроатлантичної інтеграції. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Вип. 49. С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2025-49-56>.
86. Юрченко О. М., Бантишев О. Ф., Кузьмін С. А. Злочини проти основ національної безпеки України. *Науково-практичний коментар до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України*. Київ : Паливода А. В., 2015. 72 с.
87. Ярмиш Н. М. Привілейовані склади кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України в аспекті вимог принципу справедливості. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану* : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 16 берез. 2023 р.) / Нац. акад. держав. прикордон. служби України імені Б. Хмельницького, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 300–303.

Рекомендовані нормативно-правові акти до Розділу I Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України»:

1. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 року № 328-р. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2023-%D1%80#Text>
2. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9, ст. 108.
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
4. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
5. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України

- від 17 травня 2012 року №4765-VI. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року №389-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
 7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року №392/2020. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n5>
 8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента України від 16 лютого 2022 року №56/2022. *Президент України | офіційне інтернет-представництво*: оф. вебсайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>
 9. Про санкції: Закон України від 14 серпня 2014 року №1644-VII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>
 10. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року №2229-XII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
 11. Територіальна цілісність України: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/68/262 від 27 березня 2014 року. *Організація Об'єднаних Націй*: оф. вебсайт. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/68/262>

Рекомендована судова практика до всього Розділу I Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України»:

1. Кримінально-правове регулювання в Україні: реалії та перспективи (аналітичні матеріали) / М. В. В'юник, М. В. Карчевський, О. Д. Арланов; упор.: Ю. В. Баулін. Харків : Право. 2020. 212 с.
2. Тижневий огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 10.06.2019 по 14.06.2019. Київ, 2019. С. 88–90. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/ogljad_rishen_KKS_VS_10_06_14_06_2019.pdf.
3. Тижневий огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 26.08.2019 по 30.08.2019. Київ, 2019. С. 43–47. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KKS_26_08_30.pdf
4. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2020 рік / упоряд. правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. С. 12. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_2020.pdf
5. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду (актуальна судова практика) за 2021 рік. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.01.2021 по 31.12.2021 / упоряд. правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. С. 18–19. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_VS_za_2021.pdf
6. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2022 рік. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.01.2022 по 31.12.2022 / упоряд.: правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2023. С. 18–19. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Oglyad_KKS_2022.pdf
7. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2023 рік / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи. Київ, 2024. С. 27. URL: <https://supreme.court.gov.ua/>

userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Oglyad_KKS_2023.pdf

8. Дайджест судової практики Верховного Суду у справах, пов'язаних з військовою. Рішення, внесені до ЄДРСР, з лютого 2022 року по вересень 2024 року. Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи ВП ВС. Відпов. за вип.: Секретар ВП ВС, д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України В. Ю. Уркевич. Київ, 2024. С. 117–135. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Daigest_sud_prakt_VS_spravi_vijna.pdf
9. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2024 рік / упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи. Київ, 2025. С. 25–27. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/ogliady/Oglyad_KKS_2024.pdf

ЧАСТИНА II

Стаття 109 КК «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади»

1. Дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, —

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації, —

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією майна або без такої.

(В ред. від 16.01.2014 р., 28.01.2014 р., 23.02.2014 р., 07.10.2014 р. // ГУ. — 21.01.2014. — № 10; 01.02.2014. — № 19; 01.03.2014. — № 39; 30.10.2014. — № 209)

I

Рекомендована література:

1. Афанасенко С. І. Злочини проти основ національної безпеки України, що посягають на відносини в політичній сфері. *Правова система України: теорія і практика. Південно-український правничий часопис*. 2015. № 3. С. 54–56.
2. Балаклицький А. І. Поняття та значення державної влади для забезпечення прогресивного розвитку суспільства. *Сучасні проблеми правової системи України: збірник матеріалів III Міжнар. наук.-прак. конф.* (Київ, 24 листоп. 2011 р.). Вип. 3. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2011. С. 83–84.

3. Діордіца І. В. Кримінально-правова відповідальність за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2008. 193 с.
4. Кваша О. О., Гапончук В. В. Публічні заклики до вчинення злочинів проти основ національної безпеки України (ч. 2, 3 ст. 109, ст. 110 КК України). *Держава і право*. Вип. 83. Київ: Юридична думка, 2019. С. 244–257.
5. Кривоpusкова К. Л. Кримінальна відповідальність за публічні заклики до вчинення злочинів проти основ національної безпеки за законодавством іноземних держав та України. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 290–295.
6. Кубальський В. Н. Проблеми кримінальної відповідальності за публічні заклики до вчинення злочинів проти державного суверенітету. *Судова апеляція*. 2018. № 2 (51). С. 67–78.
7. Матвійчук В. К. Форми вияву злочину «дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади», передбачені частинами 1, 2, 3 статті 109 КК України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези II Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 2 берез. 2018 р.)*. Хмельницький: Нац. акад. держ. прикордон. служби України, 2018. С. 67–69.
8. Мошняга Л. В. Кримінально-правова охорона конституційних основ національної безпеки: міжнародно-правове порівняння. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 505–509.
9. Пащенко О. О. Деякі особливості публічних закликів як інформаційних діянь, передбачених ч. 2 ст. 109 КК України. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 21 черв. 2024 р.). Дніпро: Дніпров. гуманітар. ун-т. С. 86–89. URL: https://drive.google.com/file/d/1Q6BxXRYT-wJ_8rdJsit56EjnmsHwLkWc/view?usp=sharing.
10. Пащенко О. О. Конституційний лад та інформаційна безпека як об'єкти злочину, передбаченого ч. 2 ст. 109 КК України. *Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 31 трав. – 1 черв. 2024 р.): У 2-х т. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2024. Т. 2. С. 55–59. URL: https://law-conf.sspu.edu.ua/images/2024/e-book/Book_Tom_2.pdf.
11. Пащенко О. О. Щодо мети публічних закликів до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади

- як злочину проти основ інформаційної безпеки України. *Захист прав людини в українській моделі перехідного правосуддя*: матеріали наук.-практ. кругл. столу (Харків, 14 чер. 2024 р.). Харків: Право, 2024. С. 159–163. URL: <http://surl.li/wjeksq>.
12. Рубашенко М. А. Особливості кваліфікації публічних закликів та заперечень як інформаційних діянь. *Право України*. 2022. № 11. С. 76–87.
 13. Стецишин Р. В. Мета як ознака суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 109 КК України. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (Хмельницький, 13–14 листоп. 2009 р.): у 4-х ч. Ч. 4. Хмельницький: Вид-во Хмельницьк. ун-та управління та права. С. 104–105.
 14. Шпіляревич В. В. Окремі аспекти кримінально-правової охорони національної безпеки України на прикладі особливостей кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 109 КК України («Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади»). *Новітні кримінально-правові дослідження.2025*: Альманах наукових праць. Миколаїв, 2025. С. 96–105. URI: <http://hdl.handle.net/123456789/23043>
 15. Янко В. М. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ суверенітету українського народу: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Сєверодонецьк, 2018. 246 с.
 16. Яремко Г. З. Бланкетна диспозиція ст. 109 КК України «Дії спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (Хмельницький, 13–14 листоп. 2009 р.): у 4-х ч. Ч. 4. Хмельницький: Вид-во Хмельницьк. ун-та управління та права. С. 126–127.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (ст.ст. 5, 6, 75, 68, 69, 81, 102, 108, 113, 115, 122, 123).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (ст. 10, 11, 12).

III

Рекомендована судова практика

1. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від **29.11.2023** у справі № 595/359/21 (провадження № 51-5402км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115476534>

Дії користувача соціальної інтернет-мережі «Facebook», який публічно закликав до насильницької зміни, повалення конституційного ладу та захоплення державної влади в Україні, зокрема, шляхом публікації повідомлення такого змісту: «Треба всім вийти на вулиці, повалити цей конституційний лад в Україні і той весь їхній ... закон ...» , а також: «Тепер має бути тільки повстання всієї України на знищення всіх всієї Верховної Ради всієї ... поліції і всіх чиновників по всій Україні» належним чином кваліфіковані за ч. 3 ст. 109 КК.

2. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від **04.08.2023** у справі № 344/10749/22 (провадження № 1-кп/344/492/23) *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112629898>

Розробник плану, згідно з яким інша особа мала підшукати близько 500 осіб із числа колишніх військовослужбовців, які в подальшому, будуть залучені для захоплення адміністративних будівель із застосуванням фізичного насильства та зброї, та усунення представників органів державної влади, осіб, що виконують функцію їх охорони, правоохоронних та контролюючих органів – був визнаний винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 109 КК

3. Вирок Буринського районного суду Сумської області від **08.10.2024** у справі № 574/540/24 (провадження № 1-кп/574/106/2024) *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122139568>

Дії користувача соціальної мережі «Однокласники» який поширив шляхом т.зв. «репосту», публікацію у вигляді ілюстрованого зображення на якому на чорному фоні зверху зображені три прапори країни України, росії та білорусії, на фоні прапорів зображена червона зірка з серпом та молотом, із текстом: «Никто не забыт, ничто не забыто! Свергнем действующую власть Киева! Только тогда мы сможем объединится в составе России, Белорусии и Украины по принципу Триединства!!!» – дістали правову оцінку за ч. 2 ст. 109 КК.

4. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівців від **28.10.2024** у справі № 727/9074/24 (провадження № 1-кп/727/420/24) *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122627879>

Дії особи, яка приєднавшись до незаконних збройних формувань «народного ополчення» т.зв. «ЛНР» та обіймаючи посаду «помічника голови МВС республіки» та будучи «полковником народної міліції» невизнаної «Луганської народної республіки» брала участь у захопленні адміністративних будівель правоохоронних органів – Старобільського РУП ГУНП в Луганській області, Луганського прикордонного загону, були цілком обґрунтовано кваліфіковані за ч. 1 ст. 109 КК.

IV Статистичні показники

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства»				
2001	2	0,7	показники не відомі	≈0
2002	0		показники не відомі	
2003	1		показники не відомі	
2004	0		показники не відомі	
2005	0		показники не відомі	
2006	0		показники не відомі	
2007	0		показники не відомі	
2008	0		0	
2009	0		0	
2010	0		0	
2011	0		0	
2012	0		0	
2013	6		0	
«Злочинність у період соціальних конфронтацій»				
2014	91	64,6	7	≈10
2015	48		18	
2016	45		7	

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
2017	52	64,6	10	≈10
2018	72		3	
2019	52		5	
2020	76		16	
2021	81		12	
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	118	99,3	18	≈18
2023	108		19	
2024	72		18	

Стаття 110 КК

«Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України»

1. Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені особою, яка є представником влади, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

(В ред. від 08.04.2014 р., 07.10.2014 р. // ГУ. – 17.04.2014. – № 76; 30.10.2014. – № 209)

І

Рекомендована література:

1. Кваша О. О., Гапончук В. В. Публічні заклики до вчинення злочинів проти основ національної безпеки України (ч. 2, 3 ст. 109, ст. 110 КК України). *Держава і право*. Вип. 83. Київ: Юридична думка, 2019. С. 244–257.
2. Книженко О. О. Кваліфікація діянь, що містять ознаки злочинів проти основ національної безпеки України. *Проблеми кримінально-правової кваліфікації*: навч. посібник / М. Г. Арманов, О. З. Гладун, О. О. Книженко та ін. Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2017. Розд. 4. С. 68.
3. Ковальчук О. Злочини проти основ національної безпеки України: поняття та система. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2024. Том. 11, № 4 (44), С. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2024.44.095>.

4. Кривоpusкова К. Л. Кримінальна відповідальність за публічні заклики до вчинення злочинів проти основ національної безпеки за законодавством іноземних держав та України. *Часопис Київського університету права*. 2021. №2. С. 290–295.
5. Кубальський В. Н. Проблеми кримінальної відповідальності за публічні заклики до вчинення злочинів проти державного суверенітету. *Судова апеляція*. 2018. №2 (51). С. 67–78.
6. Купрієнко Д. А. Аналіз сучасних тенденцій розвитку системи управління прикордонною безпекою Європейського Союзу. *Честь і закон*. 2016. №1(56). С. 20–25. URL: <https://cutt.ly/dh7PP6x>
7. Лобко М. М. Територіальна оборона України як фактор посилення обороноздатності держави. *Наука і оборона*. 2018. №2. С. 29–39.
8. Мошняга Л. В. Об'єктивна сторона злочинів проти конституційних основ національної безпеки України. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. №1. С. 203–208.
9. Мошняга Л. В. Суб'єктивна сторона злочинів проти конституційних основ національної безпеки України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №5. С. 75–82.
10. Нікіфоренко В. С. Стан теоретичного дослідження проблем безпеки державного кордону як складової національної безпеки. *Правові новели*. 2018. Вип. 5. С. 185–193.
11. Пашенко О. О. Свобода вираження поглядів vs публічні заклики до вчинення злочинів проти основ національної безпеки України в інформаційній сфері. *Інформаційна агресія в сучасному світі: правовий аналіз та протидія*: матеріали Всеукр. наук.-практ. круг. столу (Харків, 21 чер. 2024 р.). Харків: Право, 2024. С. 77–81.
12. Письменський Є. О., Пилипенко Є. В. Кримінально-правове забезпечення охорони основ національної безпеки України: деякі проблеми надмірності криміналізації та законодавчих прогалин. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України: матер. кругл. столу*. Х.: Юрайт. 2017. С. 24–28.
13. Пономаренко Ю. А. Про деякі кримінально-правові наслідки окупації та деокупації території України. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України: матер. кругл. столу*. Х.: Юрайт. 2017. С. 33–35.
14. Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України : монографія. Харків : Право, 2016. 286 с.

15. Рубашенко М. А. Особливості кваліфікації публічних закликів та заперечень як інформаційних діянь. *Право України*. 2022. № 11. С. 76–87.
16. Федосєєв В. В. Щодо правової оцінки публічного заперечення існування України. *Злочини проти основ національної безпеки України: особливості кваліфікації та методики розслідування* : матеріали круглого столу, проведеного в межах Днів науки на факультеті правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (28 лютого 2025 року). Київ : НаУКМА, 2025. С. 105–108. URL: https://surl.luhqumtup_
17. Цимбалістий Т. О. До питання про принципи міждержавних відносин з прикордонних питань. *Актуальні проблеми правознавства*. 2002. Вип. 4. С. 150–158.
18. Чуваков А. О. Актуальні питання щодо вдосконалення кримінально-правової охорони основ національної безпеки України. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Правознавство. Том 25. Вип. 2 (37). 2023. С. 36–40.
19. Янко В. М. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ суверенітету українського народу: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Северодонецьк, 2018. 246 с.
20. Янко В. М. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ суверенітету українського народу: монографія. Северодонецьк: Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 235 с.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Агресія проти України: Резолюція Генеральної асамблеї ООН від 2 березня 2022 року № ES-11/1. *Організація Об'єднаних Націй*: оф. вебсайт. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3965290?ln=ru&v=pdf>.
2. Визначення агресії: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року № 3314 (XXIX). *Організація Об'єднаних Націй*: оф. вебсайт. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/190983?ln=ru&v=pdf>
3. Декларація про державний суверенітет України: Декларація від 16 липня 1990 року № 55-XII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
4. Злочин агресії: Резолюція Конференції держав – учасниць Римського статуту від 11 червня 2010 року № RC/Res.6. *Офіційний портал Верховної Ради України*: оф. вебсайт. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=50984&pf35401=301758>.

5. Про затвердження Державної цільової правоохоронної програми «Облаштування та реконструкція державного кордону України» на період до 2015 року : постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2007 року № 831. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2007-%D0%BF#Text>
6. Про заходи щодо охорони державного кордону України з Республікою Молдова : Указ Президента України від 17 березня 1992 року № 158/1992. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/158/92#Text>
7. Про Збройні Сили України : Закон України від 06 грудня 1991 року № 1934-XII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
8. Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором : Постанова Верховної Ради України від 27 січня 2015 року № 129-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-19#Text>.
9. Про Комплексну програму розбудови державного кордону України: Указ Президента України від 16 грудня 1993 року № 596/1993. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596/93#Text>
10. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
11. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
12. Про Програму дій, спрямованих на підтримання режиму державного кордону України і прикордонного режиму, розвиток Прикордонних військ і митних органів на період до 2005 року: Указ Президента України від 16 листопада 2000 року № 1241. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241/2000#Text>
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n5>

14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року №479/2021. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>
15. Про стан виконання Комплексної програми розбудови державного кордону України : постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 1995 року № 38. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/38-95-п>.
16. Стратегічний оборонний бюлетень : Указ Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121>
17. Стратегія воєнної безпеки України : Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. *Президент України | офіційне інтернет-представництво*: оф. вебсайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

III

Рекомендована судова практика

1. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від **11.03.2021** у справі № 236/1409/17 (провадження № 51-3798км20). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95616588>

Участь обвинувачених як голови та заступника голови дільничної комісії з проведення «референдуму» щодо статусу самопроголошеної «Донецької народної республіки» утворює склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 110 КК. Наявність рішення місцевої ради про проведення вказаного «референдуму» не виключає протиправності та умисного характеру дій обвинувачених.

2. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **02.11.2022** у справі № 461/1790/19 (провадження № 51-1483км22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107219761>

Місцевий та апеляційний суди визнали особу винуватою за ч. 1 ст. 110 КК України за публічні заклики під час трансляцій на інтернет-радіо у 2016 році до вчинення дій, спрямованих на зміну меж території або державного кордону України всупереч Конституції. У касаційній скарзі

захисник стверджував відсутність доведеної мети зміни кордонів. Верховний Суд підтвердив кваліфікацію, зазначивши, що об'єктивна сторона злочину охоплює публічні заклики (усні/письмові) до таких дій, незалежно від наявності спеціальної мети у виконавця. Для кваліфікації за ч. 1 ст. 110 КК достатньо самого факту публічного заклику, тоді як мета зміни меж є обов'язковою лише для прямих дій щодо зміни території чи кордону. Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом. Аргументи захисту про недоведеність мети відхилено, оскільки для публічних закликів до вчинення дій, спрямованих на зміну меж території або державного кордону України, зазначена мета не є обов'язковою ознакою складу.

3. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від **05.12.2023** у справі № 750/2292/22 (провадження № 51-4245км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115508695>

Місцевий суд, з вироком якого погодився суд апеляційної інстанції, визнав особу винуватою за ч. 1 ст. 110 КК України за надсилання міському голові Чернігова повідомлень із закликами припинити спротив російським окупантам, здати місто та передати його під контроль РФ. У касаційній скарзі засуджена вказувала на відсутність у рішеннях судів часу та місця вчинення злочину. Верховний Суд зауважив, що диспозиція частини першої статті 110 КК України не містить таких обов'язкових ознак як час та місце вчинення злочину, вони перебувають поза межами складу цього злочину і на кримінально-правову кваліфікацію вчиненого не впливають. Суд підкреслив, що вона чітко усвідомлювала суть обвинувачення, тому доводи касації про невизначеність фактичних обставин відхилені.

4. Постанова колегії суддів ККС ВС від **05.12.2024** у справі № 127/8593/22 (провадження № 51-3180км24). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123678704>

Поширення публічних закликів про зміну меж території або державного кордону України в соціальній мережі «Однокласники» кваліфікується за ч. 1 ст. 110 КК.

5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28.02.2024 по справі № 415/2182/20 (провадження № 13-15к22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117555176>

Велика Палата Верховного Суду у справі №415/2182/20 від 28 лютого 2024 року констатувала, що планування, підготовка, розв'язування агресивної війни чи воєнного конфлікту, участь у змові, що спрямована на вчинення таких дій, та ведення агресивної війни чи агресивних воєнних дій вимагає наявності у суб'єктів або відповідних повноважень, ресурсів у сферах міжнародних відносин, внутрішньої політики, оборони, промисловості, економіки, фінансів, або такого суспільного становища, яке дозволяє їм впливати на прийняття відповідних рішень уповноваженими особами. Вони можуть, зокрема, але не виключно: окреслювати загальний курс розвитку держави, реалізовувати його; представляти державу у міжнародних відносинах; впливати на її нормотворчу діяльність; формувати державну політику; формувати національну ідеологію та забезпечувати її впровадження у життя через масовий вплив на суспільну думку; затверджувати склад і керувати збройними силами, підпорядкованими державі, а також незаконними воєнізованими чи збройними формуваннями; визначати стратегічні завдання для економіки та промисловості (у тому числі спрямовані на обслуговування ними військових цілей); забезпечувати фінансування воєнних заходів; керувати матеріально-технічним забезпеченням впровадження цих заходів.

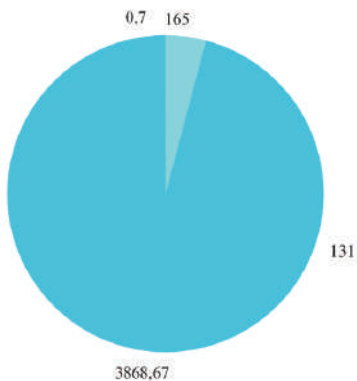
Також, було зазначено, що до осіб із відповідними можливостями можуть належати, наприклад: глави держав та урядів; члени парламенту; лідери політичних партій; дипломати; керівники спецслужб; командири збройних сил, підпорядкованих державі, а також незаконних воєнізованих чи збройних формувань; інші особи, які фактично діють як військові командири; керівники органів виконавчої влади, які здійснюють функції з вироблення та реалізації державної політики і нормативно-правового регулювання у сфері діяльності збройних формувань і обігу зброї; керівники, правовий статус яких не охоплюється поняттям військового командира і які здійснюють владу або контроль щодо осіб, які беруть участь в агресивній війні чи агресивних воєнних діях; інші особи, які хоча й не займають формальних посад, проте здатні реально впливати на військово-політичні процеси, пов'язані з плануванням, підготовкою, розв'язуванням агресивної війни чи воєнного конфлікту та веденням агресивної війни або агресивних воєнних дій.

IV

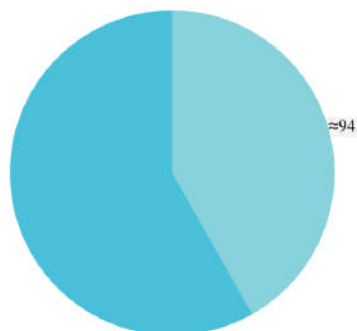
Статистичні показники

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства»				
2001	0	0,7	показники не відомі	≈0
2002	0		показники не відомі	
2003	0		показники не відомі	
2004	2		показники не відомі	
2005	0		показники не відомі	
2006	1		показники не відомі	
2007	2		показники не відомі	
2008	2		1	
2009	2		0	
2010	0		0	
2011	0		0	
2012	0		0	
2013	0		0	
«Злочинність у період соціальних конфронтацій»				
2014	285	165	23	≈94
2015	217		40	
2016	93		46	
2017	136	165	59	≈94
2018	165		80	
2019	135		168	
2020	140		181	
2021	149		161	
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	10487	3868,67	89	131
2023	614		198	
2024	505		106	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

- Злочинність у період поступального розвитку суспільства;
- Злочинність у період соціальних конфронтацій;
- Злочинність у період воєнного стану

Стаття 110² КК

«Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України»

1. Фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або з корисливих мотивів, або за попередньою змовою групою осіб, або у великому розмірі, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди, –

караються позбавленням волі на строк від шести до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

4. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, або якщо вони призвели до інших тяжких наслідків, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

5. Особа, крім керівника організованої групи, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру, про відповідну незаконну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню зло-

чину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину.

Примітка. 1. Фінансуванням дій, передбачених у цій статті, є дії, вчинені з метою їх фінансового або матеріального забезпечення.

2. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, визнається вчиненим у великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, визнається вчиненим в особливо великому розмірі, якщо розмір фінансового або матеріального забезпечення перевищує вісімнадцять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(В ред. від 19.06.2014 р. // ГУ. – 10.07.2014. – № 129)

I

Рекомендована література:

1. Лисько Т. Д., Макознак С. Є. Кримінальна відповідальність за ст. 110–2 КК України «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України». *Юридичний вісник*. 2023. № 1 (66). С. 186–191. URL: <https://er.nau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f5f23adf-afd2-44aa-9cf3-66142c6231dc/content>.
2. Луценко Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення влади, зміни меж території або державного кордону України. *Європейські перспективи*. 2016. Вип. 1. С. 100–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2016_1_18.
3. Михайленко В. В. Дії з метою фінансового або матеріального забезпечення в контексті ст. 110² КК: особливості кримінально-правової оцінки методів фінансування. *Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики*: збірник наукових праць з матеріалами V Міжнародної наукової конференції, м. Кропивницький, 6 червня, 2025 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 142–145. URL: <https://surli.cc/yemiaf>.

4. Невідома Н. В. Фінансування дій, учинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (стаття 110–2 Кримінального кодексу України): проблемні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2017. Вип. 44(2). С. 102–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_44%282%29__25.
5. Нетеса Н. В. Фінансування тероризму та фінансування дій, учинених із метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України: порівняльний аналіз складів злочинів. *Вісник асоціації кримінального права*. 2018. Том 2, № 11. С. 116–126. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/161211>.
6. Попович О. В. Проблема предметності складу злочину, передбаченого ст. 110–2 Кримінального кодексу України. *Право і суспільство*. 2017. Частина 2, № 4. С. 158–162. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/4_2017/part_2/35.pdf.
7. Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України : монографія. Харків : Право, 2016. 286 с.
8. Рубашенко М. А., Салтиков С. М. Проблеми об’єктивної сторони фінансування дій, учинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С. 188–192. URL: http://lsej.org.ua/1_2018/52.pdf.
9. Шестопалов Р. М. Мета злочину за ст. 110–2 КК України як обов’язкова ознака його суб’єктивної сторони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 71. С. 303–308. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/08/52.pdf>.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Додатковий протокол до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму : Протокол Ради Європи від 22 жовтня 2015 року. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-15#Text
2. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму : Конвенція Ради Європи від 16 травня 2005 року. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text

3. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму : Конвенція ООН від 9 грудня 1999 року. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#top.
4. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму : Закон України від 19 червня 2014 року № 1533-VII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-18#Text>
5. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму : Закон України від 20 вересня 2022 року № 2589-IX. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2589-20#n2>
6. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму : Закон України від 31 липня 2006 року № 54-V. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/54-16#Text>.
7. Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму : Закон України від 12 вересня 2002 року № 149-IV. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/149-15#Text>.

III

Рекомендована судова практика

1. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від **06.01.2025** у справі № 727/11853/24 (провадження № 1-кп/727/108/25). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124243433>.

Фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території та державного кордону України, у цій справі полягало у систематичному матеріальному та фінансовому забезпеченні обвинуваченим, як губернатором Брянської області РФ, діючи за попередньою змовою групою осіб, російських окупаційних сил. Використовуючи своє посадове становище, обвинувачений організовував та брав участь у передачі підрозділам ЗС РФ, Росгвардії, ФСБ різноманітних матеріальних ресурсів, включаючи транспортні засоби, БПЛА, засоби РЕБ, амуніцію та інше обладнання. Крім того, шляхом підписання відповідних указів та постанов, він забезпечив фінансування з регіонального бюджету грошових виплат російським

військовим, мобілізованим, контрактникам та особам, відрядженим на окуповані території України. Дії обвинуваченого та звіти про допомогу висвітлювались публічно. Справу розглянуто заочно (in absentia).

2. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від **23.07.2024** у справі № 344/12697/24 (провадження № 1-кп/344/1124/24). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120563507>.

Пособництво у фінансуванні дій, вчинених із метою насильницької зміни конституційного ладу, захоплення державної влади та зміни меж території України, вчинених повторно, групою осіб, у особливо великому розмірі, у цій справі полягало у наданні обвинуваченим, як генеральним директором ПАТ «ЕК «Севастопольенерго», засобів та усуненні перешкод для фінансування іншими співучасниками окупаційних органів влади та збройних формувань РФ на території тимчасово окупованого м. Севастополь. Зокрема, обвинувачений видав нотаріально посвідчені довіреності (у квітні 2015 та липні 2016 року) директору створеної та зареєстрованої за законодавством РФ філії ПАТ «ЕК «Севастопольенерго» у м. Севастополь, а також підписав положення про цю філію, яка діяла за законодавством РФ. Ці довіреності та положення надали іншим співучасникам (директору філії, комерційному директору філії, технічному директору та іншим) повноваження та правові підстави для укладання та виконання протягом 2015–2016 років численних договорів на постачання електроенергії безпосередньо з окупаційними органами влади, силовими структурами та військовими формуваннями РФ (включаючи управління МВС РФ, ФСБ РФ, прокуратуру, суди, митницю, Чорноморський флот РФ тощо). Загальна сума фінансування через постачання електроенергії цим структурам за вказаний період перевищила 38 млн грн (в еквіваленті), що кваліфіковано як особливо великий розмір.

3. Вирок Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від **15.04.2024** у справі № 932/10438/23 (провадження № 1-кп/932/594/23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118404066>.

Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни та повалення конституційного ладу і захоплення державної влади (ч. 2

ст. 110² КК України), у цій справі полягало у двох епізодах передачі грошових коштів представникам окупаційної адміністрації м. Куп'янськ Харківської області та підрозділам збройних сил РФ, після встановлення обвинуваченим контакту з ними. 26 квітня 2022 року обвинувачений перерахував зі своєї банківської картки 360 000 грн на банківську картку, що використовувалася окупантами. 24 вересня 2022 року він же поповнив ту саму картку ще на 10 000 грн через платіжний термінал. Обвинуваченому було достовірно відомо, що перераховані кошти скеровані представникам окупаційної влади та збройних формувань РФ, метою діяльності яких є насильницька зміна конституційного ладу України.

4. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від **05.04.2024** у справі № 344/1091/24 (провадження № 1-кп/344/665/24). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118158066>.

Пособництво у фінансуванні дій, вчинених з метою насильницької зміни конституційного ладу, захоплення державної влади та зміни меж території України, повторно, групою осіб та у великому розмірі, у цій справі полягало у наданні засобів та усуненні перешкод для фінансування окупаційних збройних формувань РФ в АР Крим. Обвинувачений, будучи довіреною особою власників та керівником однієї з українських компаній (ТОВ «Інвестиційна компанія «Укркапітал»), сприяв іншим особам у реалізації злочинного умислу шляхом: зобов'язання підпорядкованого директора іншої компанії (ТОВ «ІК «Спорт-Тур») укласти договір (у липні 2014 року) на оплатну охорону майна в АР Крим з «Федеральным государственным унитарным предприятием «Охрана МВД РФ»; погодження та передачі для затвердження щомісячних планів фінансування охорони об'єктів в Криму; участі у передачі нерухомого майна українських компаній новоствореній російській юридичній особі (ООО «Таврия-Инвест») та у призначенні її керівництва; створення умов для подальшого фінансування шляхом погодження договору оренди між українською та російською компаніями (січень 2016). Фінансування здійснювалося шляхом систематичних перерахувань грошових коштів (загалом групою осіб на суму понад 6 млн грн за 2014–2016 рр.) під виглядом оплати послуг охорони структурам окупаційної влади.

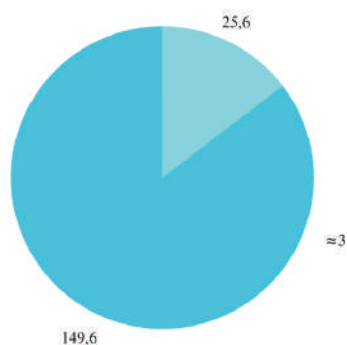
5. Вирок Заводського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області від **05.02.2024** у справі № 208/9723/23 (провадження № 1-кп/208/66/24). Єдиний державний реєстр судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116872486>.

Дії громадянина України, який 26 вересня 2023 року, перебуваючи у приміщенні пункту обміну грошових коштів, умисно здійснив переказ віртуальних активів – криптовалюти «Tether» у сумі 386 USDT – на «Tether» – рахунок, що перебуває у користуванні представників терористичної організації так званої «ДНР», з метою фінансування дій, спрямованих на зміну меж території та державного кордону України, утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 110² КК України.

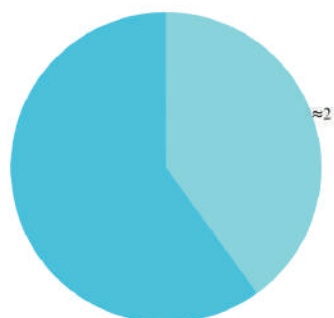
IV Статистичні показники

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства» <i>не було</i>				
«Злочинність у період соціальних конфронтацій»				
2014	6	25,6	0	≈2
2015	7		1	
2016	10		0	
2017	29	25,6	1	≈2
2018	37		7	
2019	41		9	
2020	29		0	
2021	46		1	
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	246	149,6	4	≈3
2023	128		5	
2024	75		1	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

- Злочинність у період соціальних конфронтацій;
- Злочинність у період воєнного стану

Стаття 111 КК «Державна зрада»

1. Державна зрада, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, – карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі діяння, вчинені в умовах воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.

3. Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання.

(В ред. від 08.04.2014 р., 07.10.2014 р., 03.03.2022 р. // ГУ. – 17.04.2014. – № 76; 30.10.2014. – № 209; 06.03.2022 – № 47)

I

Рекомендована література:

1. Антонюк Н. О. Державна зрада і колабораційна діяльність: питання кримінально-правової кваліфікації. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 4. С. 56–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cln_2021_4_7
2. Антонюк Н. О., Загіней-Заболотенко З. А. На вістрі уваги: кваліфікація за сукупністю ст. 111 «Державна зрада» і частин 2, 5 або 7 ст. 111–1 «Колабораційна діяльність» Кримінального кодексу України. *Слово Національної школи суддів України*. 2023. № 3. С. 6–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cln_2023_3_3
3. Бантишев О. Ф. Державна зрада в умовах військових дій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 392–394. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/94>
4. Бескоровайний С. Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання. *Юридична наука*. 2014. № 3. С. 116–126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2014_3_14

5. Бондар В. Предмет доказування у кримінальних провадженнях, відкритих за ознаками державної зради. *Юридичний вісник*. 2025. № 3. С. 4–17. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2025/3.pdf.
6. Борисов В. І. Державна зрада: до визначення злочину та змісту проти-правного діяння «перехід на бік ворога». *Питання боротьби зі злочин-ністю*. 2025. Вип. 49. С. 120–131. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2025-49-120>.
7. Борисов В. І. Забезпечення охорони інформаційної безпеки нормою ст. 111 «Державна зрада». *Цифровізація кримінального провадження: стан та перспективи* : матеріали наук.-практ. круглого столу, м. Харків, 19 верес. 2024 р. / редкол.: Н. В. Глинська (голов. ред.), Д. І. Клепка, А. А. Б НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПРН України ; Від. дослідж. проблем кримін. процесу та судоустрою. Право, 2024. С. 25–28. URL: <http://surl.li/shllcc>
8. Борисов В. І. Надання допомоги в проведенні підривної діяльності про-ти України в умовах воєнного стану (ст. 111 КК України). *Правовий дискурс*: Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів та викла-дачів закладів вищої освіти. Черкаси, 10 жовт. 2024 р. К.: 7БЦ, 2024. С. 171–173. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/22090/1/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%2010.10.2024.pdf>.
9. Борисов В. І. Правова модель складу злочину «Державна зрада» та ін-формація в системі її ознак. *Національна безпека України в умовах ін-форматизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11 трав. 2023 р. / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.), Н. В. Шульженко, Д. О. Куковинець, О. С. Попович; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права» (тези). Харків: Право, 2023. С. 89–96. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2023/07/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%96%D1%8F_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf

10. Василюк В. Я., Климчук С. О. Інформаційна безпека держави: курс лекцій. Київ: Скіф, 2008. 136 с.
11. Вовк О. О. Теоретико-правовий аналіз співвідношення понять державної та зовнішньої безпеки. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 43–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_2_11
12. Воронцов А. В., Кулик Л. М. Державна зрада: окремі питання кваліфікації. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір: матеріали науково-практичного онлайн-заходу*. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 54–55.
13. Герасимчук О. П., Жуковська В. О. Розмежування підстав кримінальної відповідальності за державну зраду та колабораціонізм: історичний аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія : Право*. 2024. № 1. С. 15–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2024_1_5
14. Гончаренко К. Ю. Державна зрада чи колабораційна діяльність? Проблеми кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. «Право». 2022. Вип. 36. С. 137–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_pravo_2022_36_18
15. Гордієнко С. Г. Сутність та зміст поняття «державна безпека». *Стратегічна панорама*. 2003. № 2. С. 114–120.
16. Гритенко О. А., Чубар А. Р. Деякі питання щодо протидії державній зраді ст. 111. Кримінального кодексу України сучасного стану в державі. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір: матеріали науково-практичного онлайн-заходу*. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 78–79.
17. Демидова Л. М. Кваліфікація державної зради: правова оцінка умов воєнного стану та періоду збройного конфлікту. *Досудове розслідування : актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 17 жовт. 2014 р.) / редкол.: С. Е. Кучерина (голов. ред.), В. В. Федосєєв (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2014. Вип. 6. С. 127–130.*
18. Демидова Л. М. Кримінально-правова оцінка умов воєнного стану та періоду збройного конфлікту при кваліфікації державної зради. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. С. 79–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbzz_2014_28_9
19. Загине́й З. Спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із вчиненням державної зради: проблеми тлумачення

та правозастосування. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 1. С. 62–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaru_2017_1_11

20. Зайцев О. В. До питання державної зради у формі шпигунства (ст. 111 КК України). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. Вип. 3. С. 48–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2017_3_8
21. Зайцев О. В. До проблеми кваліфікації державної зради в разі переходу на бік ворога в період збройного конфлікту (аналіз судової практики 2014–2018 рр.). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2. С. 258–269. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2019_2_25
22. Зайцев О. В. Колабораційна діяльність як різновид державної зради (за матеріалами судової практики 2014–2022 років). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2023. Вип. 78(2). С. 174–179. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_78\(2\)_29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_78(2)_29)
23. Зайцев О. В. Проблеми кваліфікації державної зради на сучасному етапі. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 1. С. 79–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2020_1_10
24. Зайцев О. В., Рубашенко М. А. Проблеми державної зради в науці кримінального права та шляхи їх вирішення в дослідженнях академіка В. Я. Тація. *Проблеми законності*. 2020. Спец. вип. С. 135–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2020_Spets
25. Зайцев О. В., Філіпенко В. Р. Генезис норми про державну зраду в Україні (1845–1960 рр.). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 3. С. 50–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_3_7
26. Зайцев О. В., Філіпенко В. Р. До питання звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду (ч. 2 ст. 111 КК України). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 1. С. 103–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2018_1_13
27. Зайцев О. В., Філіпенко В. Р. Заохочувальні норми при регламентації державної зради: зарубіжний досвід. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 3. С. 73–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2018_3_9

28. Зайцев О. В., Філіпенко В. Р. Історичні фактори соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за державну зраду в Україні (XI – XVIII ст.). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 1. С. 104–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_1_13
29. Зайцев О. В., Філіпенко В. Р. Надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України як форма державної зради (ст. 111 КК України). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 3. С. 244–255. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2019_3_24
30. Зайцев О. В., Філіпенко В. Р. Перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту як одна з форм учинення державної зради. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. Вип. 1. С. 53–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2017_1_8
31. Кончук Н. С. Звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду. *Право.ua*. 2016. № 1. С. 107–111.
32. Кончук Н. С. Кримінальна відповідальність за державну зраду в історії вітчизняного кримінального законодавства. *Часопис Академії адвокатури*. 2015. № 1 (26). Т. 8. С. 27–33.
33. Кончук Н. С. Об'єкт складу злочину державна зрада. *Європейські перспективи*. 2015. № 4. С. 89–95.
34. Кончук Н. С. Перехід на бік ворога як форма державної зради. *Наше право*. 2015. № 4. С. 98–103.
35. Кончук Н. С. Суб'єкт складу злочину, передбаченого ст. 111 Кримінального кодексу України державна зрада. *Наше право*. 2015. № 1. С. 176–180.
36. Кундеус В. Г. Проблеми застосування положень ч. 2 ст. 111 КК щодо звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду. *Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луганськ, 20–21 травня 2011 р.)*. Луганськ, 2011. С. 270–274.
37. Левчук-Микитюк А. Визначення суб'єкта складу злочину «державна зрада». *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 302–309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2020_4_53
38. Левчук-Микитюк А. Генезис кримінально-правової протидії державній зраді в Україні. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 1. С. 121–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2019_1_25

39. Левчук-Микитюк А. О. Особливості державної зради в формі переходу на бік ворога. *Формування сучасної наукової думки: матеріали міжнародної наукової конференції*, 31 січня, 2020 рік. Кропивницький, Україна: МЦНД. С. 184–186.
40. Луценко Ю. В. Підстави та умови звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2012. Вип. 56. С. 427–432.
41. Луценко Ю. В., Мозговий В. В. Генезис розвитку кримінальної відповідальності за державну зраду на теренах України. *Європейські перспективи*. 2016. Вип. 2. С. 75–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eure_2016_2_14
42. Марін О. К. Кримінально-правові варіації державної зради у Кримінальному кодексі України. *Право України*. 2022. № 11. С. 60–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2022_11_8
43. Михайлуца М. І. Кримінально-правова природа державної зради та шпигунства. *Право і суспільство*. 2017. № 3(2). С. 199–203. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_3\(2\)_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_3(2)_45)
44. Міськів Т. І. Призначення покарання за державну зраду в умовах воєнного стану. *Альманах права*. 2023. Вип. 14. С. 474–482. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ap_2023_14_73
45. Нагорна О. О., Довгалик Ю. М. Актуальність сучасного викладу норми про державну зраду. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 5. С. 341–346. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anporr_2022_5_65
46. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції. *Інноваційні технології*. 2013. № 6 (44). С. 336–340.
47. Семенюк О. Г. Юридичне значення спеціальної мети при вчиненні державної зради у формі шпигунства. *Судова апеляція*. 2016. № 4. С. 62–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2016_4_8
48. Сервецький І. В. Поняття державної зради та її суспільна небезпека. *Юридична наука*. 2016. № 3. С. 109–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2016_3_10
49. Сергієвський С. К. Генеза вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за державну зраду. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2019. Вип. 37. С. 168–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbzz_2019_37_14
50. Сергієвський С. К. Диференціація кримінальної відповідальності за різні форми державної зради. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 5. С. 386–395.

51. Сергієвський С. К. Кримінальна відповідальність за державну зраду: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2021. 204 с.
52. Сергієвський С. К. Проблеми звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили державну зраду. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України*: матер. кругл. столу (м. Харків, 26 трав. 2017 р.) / Наук.-досл. ін-т вивч. пробл. злоч. ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України; Харк. обл. орг-ція ГО «Всеукр. асоц. крим. права». Харків: Юрайт, 2017. С.131–135.
53. Словська І. Є. Суверенітет як об'єкт державної зради: доктринальний аналіз. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 14. Т. 2. С. 68–70.
54. Спекотр Ю. Державна зрада як вона є. *Народний депутат*. 2008. №46. С. 18–21.
55. Стратонов В. М. Характеристика державної зради в системі національної безпеки України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. № 1. С. 216–233. DOI: <http://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-31-1-216>
56. Членов М. Щодо забезпечення єдиного підходу до кваліфікації дій комбатантів держави-агресора, які взяті в полон. *Сучасні реалії протидії воєнним злочинам: набутий досвід та погляд в майбутнє*: матеріали панельної дискусії VII Харківського Міжнародного юридичного форуму 25 вересня 2023 року. Київ : Алерта, 2023. С. 130–135.
57. Шпіляревич В. Окремі аспекти кримінально-правової охорони національної безпеки України на прикладі особливостей кримінальної відповідальності за державну зраду (ст. 111 КК України). *Новітні кримінально-правові дослідження – 2024: альманах наукових праць / редкол. О. Мусиченко*. Миколаїв: МННП НУ «ОЮА», 2024. С. 60–69. URL: [https://ek.nlu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=3&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21ALL=\(%3C.%3EA=%D0%A8%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87,%20%D0%92.%20\\$%3C.%3E%29](https://ek.nlu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=3&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21ALL=(%3C.%3EA=%D0%A8%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87,%20%D0%92.%20$%3C.%3E%29).

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855 – XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93.
2. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю:

Наказ Служби безпеки України від 12 серпня 2005 року № 440. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05>

3. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: Наказ Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>

III

Рекомендована судова практика:

1. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **27.10.2021** у справі № 759/7443/17 (провадження № 51-1578км20). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117757857>

Наданням допомоги Російській Федерації у проведенні підривної діяльності проти України на шкоду суверенітету та територіальній цілісності (ст. 111 КК) слід вважати виконання громадянином України, суддею місцевого суду Автономної Республіки Крим, який не був звільнений з указаної посади, функцій представника окупаційної судової влади Російської Федерації України, а саме здійснення правосуддя від імені цієї держави, що забезпечувало становлення та зміцнення окупаційної влади Російської Федерації шляхом утворення і функціонування незаконно створених окупаційних органів судової влади цієї держави на окупованій території України.

2. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **21.12.2022** у справі № 759/5737/17 (провадження № 51-2899км20). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108225763>

Підривна діяльність проти України (ст. 111 КК) охоплює дії іноземних держав або їх представників, спрямовані на підрив національної безпеки, суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності та інших ключових аспектів безпеки України. Суддя Апеляційного суду АР Крим, яка не була звільнена з посади відповідно до законодавства України, здійснювала «правосуддя» на окупованій території від імені РФ, керуючись її правом, була призначена на посаду «судді Верховного Суду Республіки Крим» РФ та прийняла повноваження представника окупаційної су-

дової влади. Цими діями вона порушила ст. 65 Конституції України, присягу, сприяючи зміцненню окупаційної влади РФ через функціонування незаконних судових органів, що перешкоджало контролю України над Кримом, і тим самим надавала допомогу РФ у підривної діяльності на шкоду суверенітету України.

3. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **25.01.2023** у справі № 225/1957/21 (провадження № 51-2566км21). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117757857>

Місцевий суд, з вироком якого погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою і засудив за частиною першою статті 111 КК України за створення до січня 2017 року мережі інформаторів, які збирали дані про переміщення військових підрозділів, техніки ЗСУ, інших формувань та правоохоронних органів під час АТО у Донецькій області. Зібрана інформація використовувалась терористичною організацією для атак на державні органи та військо України. Захисник у касаційній скарзі стверджував, що особу обвинуваченої не було належним чином ідентифіковано. Верховний Суд підкреслив, що під час досудового розслідування отримано тимчасовий доступ до рахунків засудженої в «Приват-банку», що дозволило вилучити копію її паспорта для ідентифікації. Суд касаційної інстанції також вказав на досліджені місцевим судом: протоколи огляду інтернет-даних (фотозображення жінки, схожої на засуджену, її ім'я та адресу) та висновок судово-портретної експертизи. На основі цих доказів суд першої інстанції обґрунтовано підтвердив особу засудженої.

4. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від **22.08.2023** у справі № 759/4148/17 (провадження № 51-1893км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113065878>

Місцевий суд, з вироком якого погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою і засудив за частиною 1 статті 111 КК України суддю Господарського суду АР Крим за продовження правосуддя за російським законодавством після окупації Криму та призначення на посаду судді арбітражного суду РФ у грудні 2014 року. Захисник у касації посилався на відсутність чіткого визначення «підривної діяльності» в українському законодавстві та ненадання доказів шкоди зовнішній безпеці України.

Верховний Суд залишив вирок без змін, посиляючись на те, що державна зрада (ч. 1 ст. 111 КК) охоплює дії, що завдають шкоди суверенітету, територіальній цілісності або безпеці України, зокрема надання допомоги іноземній державі у підривній діяльності. Підривна діяльність може проявлятися через організацію злочинів, сприяння окупаційній владі тощо. Суддя, продовжуючи функціонувати в незаконно створених російських судах на окупованій території, порушила ст. 65 Конституції України та присягу, сприяючи легалізації окупаційної влади РФ, що унеможливило контроль України над Кримом. Верховний Суд підкреслив: навіть працевлаштування в іншій державі не надає права заподіювати шкоду суверенітету України або сприяти підривній діяльності на її території, особливо якщо особа обіймає суддівську посаду.

5. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **04.10.2023** у справі № 759/9489/17 (провадження № 51-3247км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114086683>

Місцевий суд, з вироком якого погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив за частиною 1 статті 111 КК України за продовження правосуддя на окупованій території до створення російських судів та подальше призначення на посаду судді «верховного суду» незаконно утвореної Республіки Крим як суб'єкта РФ. Захисник у касації стверджував, що засуджена не є суб'єктом злочину, оскільки набула громадянство РФ. Верховний Суд залишив вирок без змін, вказавши, що громадянство України у засудженої підтверджено її власним заповненням закордонним паспортом. Відповідно до ст. 4 Конституції України та Закону «Про громадянство України», вихід з громадянства неможливий при повідомленні про підозру у злочині. Примусове автоматичне набуття громадянства РФ через проживання на окупованій території не визнається Україною та не припиняє її громадянства. Додатково, клопотання про вихід з громадянства України не надходило до Комісії при Президентові, що підтверджено листом Адміністрації Президента. Судді, яка продовжила функціонувати в окупаційних судах РФ, автоматично визнали громадянство РФ як умову її діяльності. Однак за українським законодавством це не скасовує її громадянства України, особливо під час кримінального провадження. Верховний Суд підкреслив: навіть факт проживання на окупованій території та працевлаштування в структурах

РФ не звільняють від відповідальності за державну зраду, якщо особа залишається громадянином України.

6. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **20.12.2023** у справі № 759/22254/19 (провадження № 51-3248км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115822485>

Участь депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим у голосуванні за прийняття очевидно неконституційних та незаконних рішень про проведення загальнокримського референдуму, створення нелегітимного державного утворення – Республіки Крим – і входження невід’ємної частини території України – Автономної Республіки Крим та міста Севастополя – до складу рф свідчить про надання допомоги рф та її представникам у проведенні підривної діяльності проти України та утворює склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111 КК.

7. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **13.03.2024** у справі № 953/3558/22 (провадження № 51-6103км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117757857>

Державною зрадою (ст. 111 КК) є пошук, збирання та передавання представникам іноземної держави-агресора відомостей про розташування військової техніки, особового складу ЗСУ та інших військових формувань, залучених до надання відсічі збройній агресії російської федерації, оскільки це сприяє можливим чи дійсним зусиллям іноземної держави, іноземної організації або їх представникам заподіяти шкоду національній безпеці України. Відсутність наслідків у виді смерті будь-яких осіб не зумовлює відсутність у діях особи складу злочину, передбаченого ст. 111 КК.

8. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від **09.04.2024** у справі № 639/1528/22 (провадження № 51-6937км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118297134>

Дії працівниці «Укрпошти», яка в умовах воєнного стану передавала представникам країни-агресора відомості про дислокацію ЗСУ, вказувала місця влучань артилерійських й авіаційних боєприпасів, випущених ворогом, завдяки чому він координував вогонь, надавала відомості щодо пунктів видачі гуманітарної допомоги, а також усіляко проявляла вподо-

бання щодо злочинних дій армії російської федерації та підтримувала такі дії, є державною зрадою (ст. 111 КК).

9. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від **18.04.2024** у справі № 753/8639/17 (провадження № 51-3543км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118558616>

Факт звільнення обвинуваченого з посади судді Апеляційного суду АР Крим у зв'язку з порушенням ним присяги судді, не може свідчити про те, що останній не є суб'єктом державної зради (ст. 111 КК), та не звільняє його від кримінальної відповідальності за вчинені ним діяння за тих обставин, що визнані судом доведеними.

10. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **24.04.2024** у справі № 743/149/23 (провадження № 51-692км24). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118725214>

Дії, передбачені частинами 1 чи 2 ст. 114–2 КК, вчинені з метою надання державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам інформації щодо переміщення, руху та розташування ЗСУ, підрозділів Державної прикордонної служби та інших військових формувань, мають кваліфікуватися за ст. 111 КК як державна зрада у формі надання допомоги іноземній державі або її представникам у проведенні підривної діяльності проти України, якщо ці дії вчинені громадянином України, а відповідні відомості не є державною таємницею.

11. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **07.10.2024** у справі № 295/9646/23 (провадження № 51-809км24). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122220977>

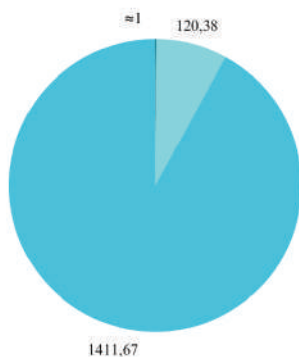
Дії особи, яка через добровільну співпрацю з представником приватної військової компанії «вагнер» рф, виконуючи особисті домовленості з ним, відстежувала місця дислокації, вид, кількість і переміщення підрозділів військовослужбовців та військової техніки ЗСУ, фотографувала зображення з місцем розташування стратегічно важливих військових об'єктів та передавала зібрані відомості представнику рф, утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 111 КК.

IV

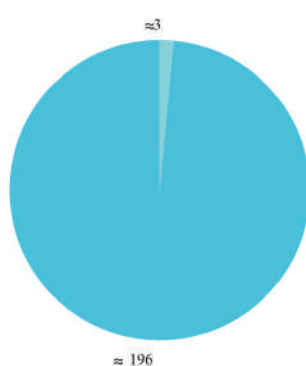
Статистичні показники

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства»				
2001	2	≈1	показники не відомі	не встановлено
2002	3		показники не відомі	
2003	показники не відомі		показники не відомі	
2004	3		показники не відомі	
2005	2		показники не відомі	
2006	1		показники не відомі	
2007	показники не відомі		показники не відомі	
2008	1		0	
2009	показники не відомі		0	
2010	0		0	
2011	0		0	
2012	0		0	
2013	1		0	
«Злочинність у період соціальних конфронтацій»				
2014	65	120,38	1	≈3
2015	80		2	
2016	126		3	
2017	89		0	
2018	127		8	
2019	123		6	
2020	145		4	
2021	208		4	
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	1957	1411,67	111	≈196
2023	1169		179	
2024	1109		300	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

- Злочинність у період поступального розвитку суспільства;
- Злочинність у період соціальних конфронтацій;
- Злочинність у період воєнного стану

Стаття 111¹ КК

«Колабораційна діяльність»

1. Публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України –

караються позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

2. Добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, –

карається позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти, –

караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

4. Передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агре-

сором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, –

караються штрафом до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна.

5. Добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

6. Організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах –

караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

7. Добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово

во окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, –

караються позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

8. Вчинення особами, зазначеними у частинах п'ятій – сьомій цієї статті, дій або прийняття рішень, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, –

карається позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Примітка. 1. У частині першій цієї статті публічним вважається поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації.

2. У частині шостій цієї статті під заходами політичного характеру розуміються з'їзди, збори, мітинги, походи, демонстрації, конференції, круглі столи тощо.

3. У частині шостій цієї статті під здійсненням інформаційної діяльності розуміється створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення відповідної інформації.

4. Тяжкими наслідками у частині восьмій цієї статті вважається шкода, що в одну тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(В ред. від 03.03.2022 р. // ГУ. – 15.03.2022. – № 56)

I

Рекомендована література:

1. Антонюк Н. О. Державна зрада і колабораційна діяльність: питання кримінально-правової кваліфікації. *Слово Національної школи суддів*

- України. 2021. №4 (37). С. 56–68. URL: https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2021/4_37_2021/antoniuk.pdf.
2. Антонюк Н. О., Загіней-Заболотенко З. А. На вістрі уваги: кваліфікація за сукупністю ст. 111 «Державна зрада» і частин 2, 5 або 7 ст. 111–1 «Колабораційна діяльність» Кримінального кодексу України. *Слово Національної школи суддів України*. 2023. № 3. С. 6–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cln_2023_3_3
 3. Антонюк Н., Анісімов Г. Як розмежовувати колабораційну діяльність і суміжні склади кримінальних правопорушень? *Судова влада України*: оф. вебсайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1299973/>.
 4. Бабанін С. В. Окремі ознаки колабораційної діяльності за КК України. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 17–18.
 5. Беніцький А. Особливості кримінально-правової кваліфікації злочинів, передбачених ч. 4 ст. 111–1 КК України, та розмежування їх із суміжними складами злочинів. *Право України*. 2022. № 11. С. 12–23.
 6. Букреєв О. І., Нетеса Н. В. Колабораціонізм у гуманітарній сфері: пошук оптимального законодавчого рішення та реалії практики застосування ст. 111–1 КК України. *Ретроспектива військової агресії РФ в Україні: злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в сучасному вимірі*: матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу 22–23 червня 2023 р. Київ: Алерта, 2023. С. 58–64.
 7. Василенко Ю. В. Колабораційна діяльність: кримінально-правова характеристика складу кримінального правопорушення. *Часопис Київського інституту інтелектуальної власності та права*. 2022. Вип. 1. С. 3–8.
 8. Виживання чи злочин: як Україна карас за колабораціонізм. Аналітичний звіт / Синюк О., Депутат Д., Вишневська І., Волковинська В., Червонна В., Єлігулашвілі М.; ред. Луньова О. Київ, 2024. 104 с.
 9. Герасимчук О. П., Жуковська В. О. Розмежування підстав кримінальної відповідальності за державну зраду та колабораціонізм: історичний аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Право. 2024. № 1. С. 15–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2024_1_5
 10. Гончаренко К. Ю. Державна зрада чи колабораційна діяльність? Проблеми кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного уні-*

- верситету імені Г. С. Сковороди. Серія : «Право». 2022. Вип. 36. С. 137–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_pраво_2022_36_18
11. Гончаренко О. Проблеми інституційного визначення терміна колабораціонізму, його видів та ознак у сучасній вітчизняній історіографії. *Військово-історичний меридіан*. 2019. Вип. 1 (23). С. 5–25. URL: https://vim.gov.ua/pages/ua/archive/number.php?archive_number=23.05.2019.
 12. Грицюк І. В. Кримінально-правова характеристика колабораційної діяльності в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7/2024. С. 326–329.
 13. Діденко Є. Підприємці та колабораціонізм: за що притягувати до відповідальності після деокупації? *Українська гельсінкська спілка з прав людини*: вебсайт. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/pidpriyemtsi-ta-kolaboratsionizm-za-shcho-prytiahuvaty-do-vidpovidalnosti-pislia-deokupatsii/>.
 14. Допіряк Б. П. Колабораційна діяльність у формі надання допомоги незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора. *Альманах права*. 2023. Вип. 14. С. 446–452.
 15. Євтєєва Д. П. Щодо вирішення колізії між ст. 436² та ст. 111¹ КК України. *Кримінальне право України періоду глобальних викликів: від воєнного стану до повоєнного відродження*: матеріали дискусійної кримінально-правової панелі VII Харків. міжнар. юрид. форуму, (Харків, 29 верес. 2023 р.). Харків: Право, 2023. С. 13–17. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%AE%D1%80%D1%84%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BC_2023_%D0%9D%D0%94%D0%86-%D0%92%D0%9F%D0%97-1.pdf
 16. Євтєєва Д. Щодо основних кримінально-правових проблем посадового колабораціонізму (ч.ч. 2,5,7 ст. 111¹ КК України). *Злочинність в Україні: сучасний стан та погляд у майбутнє*: матеріали заоч. наук. практ. круглого столу (6 трав. 2025 р.): електрон. наук. вид. / уклад. А. В. Калініна; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків : Право, 2025. С. 46–49. URL: <https://surl.li/fewtaw>.
 17. Євтєєва Д. Щодо розуміння передачі матеріальних ресурсів як прояву колабораційної діяльності за ч. 4 ст. 111¹ КК України. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : зб. тез доп. II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України; Нац. поліція України ; Харків.

- нац. ун-т внутр. справ; Кримінолог. асоціація України. Вінниця: ХНУВС, 2025. 768 с. С. 115–118.
18. Загиней-Заболотенко З. А. Добровільне зайняття громадянином України посади у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, а також в незаконних судових та правоохоронних органах як форми колабораційної діяльності. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2022. № 6. С. 318–323. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/114.pdf.
 19. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практич. poradnik z kримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В. В. Малюка. Київ : Алерта, 2023. 312 с.
 20. Книженко О. О. Глорифікація як ознака колабораційної діяльності. *Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути: матеріали міжнар. наук. конф., (м. Харків, 21–22 жовт. 2022 р.)*. Харків: Право, 2022. С. 75–77.
 21. Книженко О. О. Покарання та інші заходи кримінально-правового реагування за вчинення колабораційної діяльності. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 1/2. С. 142–150.
 22. Книженко О. О. Окремі питання відмежування колабораційної діяльності від допомоги державі-агресору. *Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій: матеріали наук.-практ. кругл. столу, (м. Харків, 6 жовт. 2023 р.)*. Одеса: Олді+, 2023. С. 54–57.
 23. Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій : монографія / М. А. Рубашенко та ін. ; за наук. ред. М. А. Рубашенка ; Нац. фонд дослідж. України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 576 с.
 24. Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111–1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 198–204. URL: http://lsej.org.ua/3_2022/45.pdf
 25. Кравчук О., Бондаренко М. Колабораціонізм в освіті: аналіз рішень судів щодо впровадження стандартів держави-агресора. *Українська Гельсінська спілка з прав людини: вебсайт*. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/kolaboratsionizm-v-osviti-analiz-rishen-sudiv-shchodo-vprovadzhenia-standartiv-derzhavy-ahresora/>
 26. Кубальський В. Н. Проблеми кримінально-правової протидії колабораціонізму в Україні. *Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 26 жовт. 2018 р.)*. Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2018. С. 221–225.

27. Лапкін А. В., Євтєєва Д. П. Кримінально-правова оцінка дій вчителів (викладачів) за викладання на окупованих територіях. *Право та державне управління*. 2022. №4. С. 122–129. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.4.17>.
28. Медицький І. Б. Суб'єкт колабораційної діяльності (теоретико-прикладний аналіз). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2023. Вип. 1 (101). С. 141–152. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1994813>.
29. Мисливий В. А. «Латентність» суб'єктивних ознак колабораційної діяльності у судових вироках. *Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій*: матеріали наук.-практ. кругл. столу, (м. Харків, 6 жовт. 2023 р.) Одеса: Олді+, 2023. С. 17–21.
30. Мисливий В. А. Кримінальна відповідальність за колабораціонізм в умовах воєнного стану. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні*: матеріали міжнар. наук.-конф., (м. Харків, 5 трав. 2022 р.). Харків: Право, 2022. С. 116–120.
31. Михайліченко Т. О. Чи будь-яка діяльність, пов'язана з комунікацією з державою-агресором на ТОТ, є колабораційною? *Кримінально-правова охорона безпеки людини, нації, світу: фундаментальність, трансдисциплінарність і ноонауковість забезпечення*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Харків, 17 трав. 2024 р.) Харків: Право, 2024. С. 204–208.
32. Мовчан Р. О. Кримінальна відповідальність за «посадовий» колабораціонізм: правотворчі та правозастосовні проблеми. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка*. 2024. Вип. 2 (106). Ч. 2. С. 126–142. URL: <https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/222/209>.
33. Нетеса Н. В. Впровадження стандартів освіти країни-агресора як форма кримінально протиправного освітянського колабораціонізму: проблемні аспекти тлумачення та правозастосування. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. / редкол. : В. С. Батиргарєєва та ін. Харків: Право, 2022. Вип. 44. С. 76–81.
34. Нетеса Н. В. Інформаційний колабораціонізм: деякі проблемні аспекти тлумачення та застосування кримінально-правових норм. *Інформація і право*. 2024. №4(51). С. 220–232.
35. Нетеса Н. В. Проблеми кваліфікації надання допомоги ворогу у воєнній сфері в умовах конкуренції кримінально-правових норм: доктринальні,

законодавчі та правозастосовні аспекти. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Вип. 49. С. 140–149.

36. Нетеса Н. В. Щодо деяких проблемних питань кримінально-правової оцінки діянь, пов'язаних із наданням допомоги державі-агресору шляхом провадження господарської діяльності та передачі товарно-матеріальних цінностей. *Злочинність в Україні: сучасний стан та погляд у майбутнє* : матеріали заоч. наук.-практ. круглого столу (6 трав. 2025 р.) : електрон. наук. вид. / уклад. А. В. Калініна ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків : Право, 2025. С. 84–89.
37. Нетеса Н. В., Мокляк В. В. Спеціальні інформаційні операції проти України як елемент гібридної війни та напрями протидії їм. *Інформація і право*. 2023. № 3(46). С. 98–107. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.3\(46\).287168](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.3(46).287168).
38. Нетеса Н., Федосєєв В. Щодо деяких аспектів удосконалення кримінальної відповідальності за окремі види колабораційної діяльності. *Проблеми протидії колабораційній діяльності в умовах збройної та інформаційної агресії РФ проти України*: зб. матер. наук.-практ. сем. (Київ, 4 квіт. 2024 р.) / упоряд.: Ю. О. Найдьон, В. Г. Пилипчук, М. О. Теллюк, Т. О. Давидова, В. С. Зубенко. Київ : НА СБУ, ДНУ ІБП НАПрН України, 2024. С. 126–131.
39. Новіков О. В. До проблеми застосування амністії за колабораційну діяльність у післявоєнний період. *Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій*: матеріали наук.-практ. кругл. столу, (м. Харків, 6 жовт. 2023 р.) Одеса: Олді+, 2023. С. 37–40.
40. Новікова К. А. До питання караності за «політичне» колаборантство. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального права, кримінології та судочинства», присвяченої 95-й річниці з дня народження професора Закалюка А. П.*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. К.: НТУ, 2025. С. 147–150. URL: <https://surl.li/ggwtrjy>.
41. Новікова К. А. «Політичний» колабораціонізм: порівняльний аналіз положень чинного Кримінального кодексу України та проекту нового Кримінального кодексу України. *Соціальні та правові аспекти протидії колабораційній співпраці з представниками держави-агресора в умовах війни*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 21 лютого 2025 року. Харків, 2025. С. 73–76. URL: <https://surl.li/qmuknm>.
42. Новікова К. А. Проблеми кримінальної відповідальності за «політичну» колабораційну діяльність та шляхи їх законодавчого розв'язання.

- Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Вип. 49. С. 150–160. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2025-49-150>.
43. Новікова К. А. Щодо проблем кримінальної відповідальності за «політичний» колабораціонізм. *Злочини проти основ національної безпеки України: особливості кваліфікації та методики розслідування* : матеріали круглого столу, проведеного в межах Днів науки на факультеті правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (28 лютого 2025 року). Київ : НАУКМА, 2025. С. 78–82. URL: <https://surl.li/wskyne>.
 44. Письменський Є. О. Кримінально-правові проблеми протидії колабораційній діяльності: монографія. Київ: Алерта, 2024. 438 с.
 45. Письменський Є. О. Проблеми формування та реалізації кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану (на прикладі протидії колабораційній діяльності). *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2024 року) / упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. С. 701–707.
 46. Письменський Є. О. Проблеми формування та реалізації кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану: основні проблеми та фактори, що їх зумовлюють. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.) ; у 2-х ч. Ч. І. Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 48–50. DOI: <http://doi.org/10.31733/15-03-2024/1/48-50>
 47. Письменський Є. О., Мовчан Р. О. Новели кримінального законодавства України про колабораційну діяльність: дискусійні питання та спроба їх розв’язання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 356–360. URL: http://lsei.org.ua/6_2022/79.pdf.
 48. Письменський Є., Мовчан Р. Ідеологічний та культурно-освітній колабораціонізм: окремі проблеми тлумачення та вдосконалення законодавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 8–16.
 49. Радутний О. Е. Публічні заклики та заперечення як форми інформаційної колабораційної діяльності за Кримінальним кодексом України. *Інформація і право*. 2022. № 2(4)1. С. 99–115.
 50. Резніченко С. В., Резніченко Г. С. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 217–218.

51. Рубашенко М. А. Кримінально-правова класифікація колабораційної діяльності (ст. 111–1 КК). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 501–506. URL: http://lsej.org.ua/10_2023/122.pdf.
52. Хавронюк М. Кримінальна відповідальність за колабораціонізм. Аналіз статті про колабораційну із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. *Центр політико-правових реформ*: оф. вебсайт. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/kolaboratsijna-diyalnist-nova-stattya-kryminalnogo-kodeksu/>.
53. Членов М. Щодо забезпечення єдиного підходу до кваліфікації дій комбатантів держави-агресора, які взяті в полон. *Сучасні реалії протидії воєнним злочинам: набутий досвід та погляд в майбутнє*: матеріали панельної дискусії VII Харківського Міжнародного юридичного форуму 25 вересня 2023 року. Київ : Алерта, 2023. С. 130–135.
54. Шаблистий В. В. Теоретичні проблеми кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. *Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути*: матеріали міжнар. наук. конф., (м. Харків, 21–22 жовт. 2022 р.). Харків: Право, 2022. С. 59–62.
55. Яковюк І., Рубашенко М. Проблеми кваліфікації участі громадянина України в збройних формуваннях держави-агресора: національне і міжнародне право. *СБУ в умовах війни в Україні: сучасні реалії та інноваційні стратегії забезпечення національної безпеки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 4–5 липня 2024 року. Київ : Алерта, 2024. С. 85–88.
56. Янголь Є. Чи може господарська діяльність на ТОТ кваліфікуватися як колабораціонізм. *Закон і бізнес*: вебсайт. URL: <https://zib.com.ua/ua/154746.html>.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03 березня 2022 року № 2108-IX. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>.
2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) (реєстр. № 5144 від 24.02.2021). *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5144&conv=9>.

3. Про захист цивільного населення під час війни: Женевська Конвенція від 12 серпня 1949 року. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

III

Рекомендована судова практика

1. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від **04.04.2023** у справі №295/5493/22 (провадження №51-791км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670763>

За колабораційну діяльність (ч. 1 ст. 111¹ КК), вчинену вчителем української мови не у зв'язку з навчальною та виховною діяльністю учнів, призначення основного покарання у виді позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування, строком на 10 років, є обґрунтованим з огляду як на безальтернативний характер цього покарання у санкції ч. 1 ст. 111¹ КК, так і на дискреційні повноваження суду призначати або позбавлення права обіймати певні посади, або позбавлення права займатися певною діяльністю, а також на те, що вчитель був звільнений з посади на підставі п. 3 ч. 1 ст. 41 Кодексу законів про працю України. Покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може призначатися як щодо осіб, які вже обіймають певні посади або здійснюють відповідну діяльність, так і щодо осіб, які такі посади можуть обійняти в майбутньому, або ж у майбутньому можуть здійснювати відповідну діяльність.

2. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **22.01.2024** у справі №953/406/23 (провадження №51-4961км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670763>

Дії громадянина України, який перебував на посаді водія незаконно створеного на окупованій території правоохоронного органу і забезпечував його функціонування, свідчать про вчинення особою колабораційної діяльності та утворюють склад злочину, передбаченого ч. 7 ст. 111¹ КК.

3. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **29.01.2024** у справі №183/184/23 (провадження №51-5942км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116705036>

Призначення колаборанту основного покарання у виді арешту за дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти у період воєнного стану, не відповідає загальним засадам призначення покарання (ч. 3 ст. 111¹ КК). Особа з 24.07.2022 відповідно до трудового договору, який був укладений з начальником відділу освіти, створеного окупаційною владою «Куп'янського регіонального центру професійної освіти», тимчасово виконувала обов'язки начальника відділу освіти та запровадила у зазначеному навчальному закладі російську програму навчання, зокрема учням було видано підручники російською мовою за російськими стандартами освіти, а також закликала інших осіб до співпраці з державою-агресором шляхом направлення вчителям «Куп'янського регіонального центру професійної освіти» повідомлень про співпрацю з окупаційною владою. Оскільки засуджена вчинила злочин проти основ національної безпеки України, тому призначене їй основне покарання у виді арешту не відповідає загальним засадам призначення покарання, принципам законності, справедливості.

4. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від **31.01.2024** у справі № 638/5446/22 (провадження № 51-4092км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116705070>

Дії громадянина України, який зайняв посаду в.о. керівника КП самопроголошеної «військово-цивільної адміністрації» у структурі окупаційної адміністрації держави агресора, що створена представниками держави-агресора російської федерації на тимчасово окупованій території України, особисто зареєстрував у «податковій службі» новостворене «Комунальне підприємство» військово-цивільної адміністрації, брав участь у нарадах в «управлінні житлово-комунального господарства військової цивільної адміністрації» та отримував заробітну плату в російських рублях, за відсутності примусу до вчинення вищезазначених дій, утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 111¹ КК.

5. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від **08.02.2024** у справі № 161/12980/22 (провадження № 51-4900км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116955673>

Дії громадянина України, який, використовуючи факт незаконного створення на тимчасово окупованій території України правоохоронного

органу з метою особистого кар'єрного розвитку, добровільно зайняв посаду заступника прокурора у псевдооргані – прокуратурі «лнр», свідчать про вчинення особою колабораційної діяльності та утворюють склад злочину, передбаченого ч. 7 ст. 111¹ КК, а наявність в особі спеціальних знань у галузі права, здобутих в українському закладі вищої освіти, лише підтверджує чітке усвідомлення останнім суспільно небезпечного характеру свого діяння.

6. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від **20.06.2024** у справі №953/7182/23 (провадження № 51-7232км23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116955673>

Сам факт добровільного зайняття громадянином України посади в незаконно створеному органі, а не виконання конкретної діяльності, є підставою для кваліфікації дій винної особи як колабораційної діяльності (ч. 7 ст. 111¹ КК).

7. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від **31.07.2024** у справі №185/2163/23 (провадження № 51–1938 км 24). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120838438>

Громадянина України визнано винуватим у добровільному обійманні посади директора підприємства «Благоустрій Сватівського району», створеного окупаційною адміністрацією РФ на тимчасово окупованій території Луганської області (квітень – вересень 2022 р.). Суд першої інстанції кваліфікував дії за ч. 5 ст. 111¹ КК України (посада, пов'язана з виконанням функцій у структурі окупаційної адміністрації). Апеляційний суд перекваліфікував дії на ч. 4 ст. 111¹ КК України, вважаючи, що посада не передбачала організаційно-розпорядчих функцій у незаконних органах влади. Проте Верховний Суд, посилаючись на визначення «окупаційної адміністрації РФ» (ч. 6 ст. 1–1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод та правовий режим на тимчасово окупованій території України»), надані докази (розпорядження про призначення, створення підприємства) та практику ВС (постанова від 31.01.2024), вказав, що апеляційний суд дійшов передчасного висновку, що посада директора так званого «Муниципального унитарного предприятия «Благоустрій Сватівського району», яку займав засуджений, не пов'язана з виконанням ним організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій саме у неза-

конних органах влади, створених на тимчасово окупованій території чи в окупаційній адміністрації держави-агресора.

8. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від **05.09.2024** у справі № 755/15405/15-к (провадження № 51-684км20). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/121546264>

Участь екс-депутата Верховної Ради АР Крим у незаконних виборах до Феодосійської міської ради на тимчасово окупованій території України, однак не набрання ним необхідної кількості голосів для обрання депутатом, утворює закінчений замах на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 111–1 КК.

9. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від **03.12.2024** у справі № 383/426/23 (провадження № 51-1940км24). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/123659134>

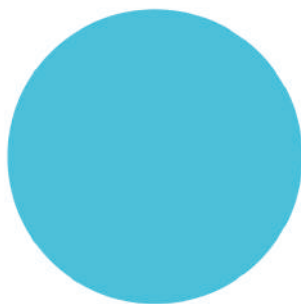
Офіційне оприлюднення нормативно-правового акта є юридичною підставою презумпції знання законодавства, тому заява особи, що перебуває на окупованій території, про її неознаність щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність не звільняє її від відповідальності за цей злочин.

IV Статистичні показники

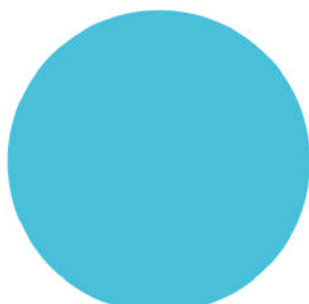
Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства» <i>не було</i>				
«Злочинність у період соціальних конфронтацій» <i>не було</i>				
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	3851	3159,3	176	≈495
2023	3207		506	
2024	2420		805	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

3159,3

≈495

● Злочинність у період воєнного стану

Стаття 111² КК

«Пособництво державі-агресору»

1. Умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора –

караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

(В ред. від 14.04.2022 р. // ГУ. – 22.04.2022. – № 92)

І

Рекомендована література:

1. Допіряк Б. П., Загиней-Заболотенко З. А. Форми умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособництво), в судовій практиці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2024. № 84. Т.3. С. 301–309.
2. Дудоров О. О. Мовчан Р. О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2022. № 18. Т. 2. С. 95–117.
3. Книженко О. До питання відмежування пособництва державі-агресору від суміжних діянь. *СБУ в умовах війни в Україні: сучасні реалії та інноваційні стратегії забезпечення національної безпеки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 4–5 липня 2024 року. Київ : Алерта, 2024. С. 22–24.
4. Кравчук О., Бондаренко М. Стаття «Пособництво державі-агресору»: нові склади злочинів за ст. 111–2 Кримінального кодексу України. *Вектор прав людини*: вебсайт. URL: <http://hrvector.org/podiyi/22-05-03-art3>.

5. Нетеса Н. В. Проблемні питання визначення форм пособництва державі-агресору в інформаційній сфері. *Посилення спроможностей СБУ України та взаємодія зі складовими сектору безпеки і оборони*: матеріали міжвідомч. наук.-практ. конференції (Київ, 27 вересня 2024 р.). Київ : НА СБУ, 2024. у 2-х ч. Ч. 1, С. 157–160.
6. Хавронюк М. За пособництво державі-агресору – кримінальна відповідальність. Аналіз статті 111–2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. *Центр політико-правових реформ*: оф. вебсайт. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhavi-agresoru-kryminalna-vidpovidalnist/>.
7. Шлапаченко В. М. Проблемні питання криміналізації пособництва державі-агресору (ст. 111–2 КК України). *Вісник кримінального судочинства*. 1–2(2023). С. 164–172.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Закон України від 14 квітня .2022 року № 2198-IX. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198–20#Text>.
2. Проект Закону України про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки (реєстр. № 7186 від 21.03.2022 р.). *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=7186&conv=9>.

III

Рекомендована судова практика

1. Вирок Святошинського районного суду міста Києва від **10.02.2025** у справі № 759/5154/24 (провадження № 1-кп/759/482/25161/12980/22). Єдиний державний реєстр судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125023579>

Громадянка України ОСОБА_5, перебуваючи на тимчасово окупованій території АР Крим, усвідомлюючи факт її окупації з боку РФ, маючи умисел на завдання шкоди Україні, на початку 2023 року за власною ініціативою організувала волонтерський рух, а 29 вересня 2023 року зареєструвала «Автономную некоммерческую организацию «Центр помощи военнослужащим», яку очолила, та через відеохостинг «YouTube», соціальну мережу «ВКонтакте», месенджер «Telegram» розпочала розповсюджувати інформацію щодо необхідності збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів (допомоги) збройним силам РФ, які беруть активну участь у військових діях проти України. Крім того, вона систематично просувала в публічному просторі пропагандистські наративи РФ з метою підтримки рішень та дій держави-агресора та її збройних формувань, зокрема, будучи відомою публічною особою – чемпіоном Європи та світу по сумо від України, ОСОБА_5 активно розповсюджувала інформацію через ЗМІ про підтримку рішення держави-агресора проводити на території України «СВО», необхідність допомоги ЗС РФ у проведенні «СВО». ОСОБА_5 брала участь в інформаційних передачах на території АР Крим, метою яких є проведення активної російської пропагандистської діяльності, здійснення впливу на формування серед населення АР Крим інформаційного проросійського простору та суспільної свідомості шляхом просування наративів щодо необхідності «СВО», що є складовою частиною політичної стратегії РФ на окупованих територіях.

Дії ОСОБА_5, яка будучи громадянкою України, з метою завдання шкоди Україні вчинила умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням держави-агресора, шляхом підтримки рішень та дій держави-агресора, збройних формувань держави-агресора, добровільного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора, суд кваліфікував за ч. 1 ст. 111² КК України як пособництво державі-агресору. Водночас суд не вбачив правових підстав для поставлення обвинуваченій у провину пособництва державі-агресору шляхом добровільного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів також і представникам держави-агресора, адже, на його думку, такі протиправні дії охоплюються спрямуванням їх конкретному адресату, який самостійно визначений в диспозиції ч. 1 ст. 111² КК України – збройним формуванням держави-агресора. З огляду на це, вказівку на вчинення ОСОБА_5 зазначених дій на користь представників держави-агресора суд виключив з обсягу висунутого їй обвинувачення як зайву.

2. Вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від **18.04.2025** у справі № 188/651/23 (провадження № 1-кп/188/43/2025). Єдиний державний реєстр судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126766138>

У серпні 2022 року, перебуваючи на тимчасово окупованій території України (в м. Лисичанськ Сєвєродонецького району Луганської області), ОСОБА_3, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на допомогу державі-агресору, з метою завдання шкоди Україні, шляхом реалізації і підтримки рішень та дій держави-агресора та окупаційної адміністрації держави-агресора, за погодженням з окупаційною владою, добровільно здійснив умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору, реалізуючи рішення окупаційної адміністрації держави-агресора щодо створення т.зв. Муниципального унитарного підприємства «Комплексный центр коммунального обслуживания города Лисичанска Луганской Народной Республики», шляхом зайняття посади директора. В подальшому, ОСОБА_3 з метою реалізації вказаного рішення, налагодивши стійкі робочі та ідеологічні зв'язки з представниками місцевої окупаційної адміністрації держави-агресора, заручившись їх довірою і підтримкою, умисно та добровільно здійснював організацію та забезпечення діяльності зазначеного муніципального підприємства.

Суд кваліфікував зазначені дії ОСОБА_3 за ч. 1 ст. 111² КК України як умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво) та окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, з метою завдання шкоди Україні шляхом реалізації і підтримки рішень та дій держави-агресора та окупаційної адміністрації держави-агресора.

3. Вирок Хортицького районного суду м. Запоріжжя від **30.05.2023** у справі № № 337/414/23 (провадження № 1-кп/337/110/2023). Єдиний державний реєстр судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111172842>

Громадянка України ОСОБА_5, будучи уповноваженою особою на виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно- господарських функцій органу місцевого самоврядування та займаючи посаду начальника відділу освіти Токмацької міської ради, за попередньою змовою з громадянкою України ОСОБА_6 – заступником начальника відділу освіти Токмацької міської ради, а також з іншими нествановленими досудовим розслідуванням особами з числа мешканців м. Токмак, діючи умисно, усвідомлюючи протиправність своїх діянь та бажаючи настання

суспільно небезпечних наслідків, перебуваючи у м. Токмак Пологівського району Запорізької області, територія якого з 01.03.2022 р. знаходиться під окупацією представників збройних сил РФ, здійснювали активні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво) у проведенні підривної діяльності проти України, шляхом підтримання рішень та дій держави-агресора у впровадженні освітніх стандартів РФ на тимчасово-окупованій території м. Токмак, який передбачає допомогу окупаційній адміністрації держави-агресора, створеній на тимчасово-окупованій території м. Токмак, в організації навчального процесу та впровадженні освітньої системи за стандартами РФ у навчальних закладах та виховних закладах для дітей та молоді. Так, діючи за попередньою змовою із ОСОБА_6 та іншими невстановленими особами, ОСОБА_5 у період червня-липня 2022 року організувала ряд масових зібрань працівників закладів освіти з метою переконання останніх у підтримці рішень та дій держави-агресора у сфері освіти та науки. Зокрема, 30 червня 2022 р. ОСОБА_6, за попередньою змовою із ОСОБА_5 та іншими невстановленими на даний час особами, призначила зібрання із завідувачами закладів дошкільної освіти м. Токмак та, головуючи на цьому засіданні, серед інших питань поставила питання щодо необхідності подальшої співпраці з окупаційною адміністрацією та офіційного оформлення педагогів закладів дошкільної освіти через незаконно створений виконавчий орган – «Департамент об'єднання», який утворений окупаційною адміністрацією Запорізької області, з метою подальшого впровадження та закріплення освітніх стандартів РФ у освітніх закладах різного рівня.

Продовжуючи реалізовувати спільний злочинний план та виконуючи вказівки окупаційної адміністрації Запорізької області ОСОБА_5, ОСОБА_6 та інші невстановлені працівники окупаційної адміністрації, з метою впливу на працівників закладів освіти 01.07.2022 р. провели чергове масове зібрання останніх, на якому гостро поставили питання про подальшу організацію роботи закладів освіти за новими освітніми стандартами РФ. Крім того, ОСОБА_5 та ОСОБА_6 усвідомлюючи можливість використати своє службове становище у реалізації свого злочинного плану, як діючих начальника та заступника начальника відділу освіти Токмацької міської ради, шляхом залякування педагогів освітніх установ та формування думки у останніх про соціальну незахищеність з боку держави України, публічно наголосили на відмові української

влади від виплати загальнообов'язкових платежів – грошового забезпечення громадян України, чим переконали у виключній співпраці з державою-агресором та окупаційною адміністрацією Запорізької області, за їх стандартами та умовами.

Дії зазначених осіб були кваліфіковані судом за ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 111² КК України як умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво) та окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України з метою завдання шкоди Україні шляхом реалізації та підтримки рішень та дій держави-агресора та окупаційної адміністрації держави-агресора.

4. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від **18.03.2025** у справі № № 607/17062/24(провадження № 1-кп/607/508/2025). Єдиний державний реєстр судових рішень: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125957584>

У березні 2022 року громадянка України ОСОБА_3, перебуваючи у м. Ростов-на-Дону (РФ), з метою забезпечення систематичного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів представникам держави-агресора, її збройним формуванням, спільно із своєю рідною сестрою ОСОБА_8, створила у месенджері «Telegram» телеграм-канал «Помощь армии РФ», а також у соціальній мережі «Вконтакте» сторінку «КатяВалля – Помощь Армии РФ». Будучи адміністратором вказаних груп, ОСОБА_3, умисно, систематично, добровільно та ініціативно, серед понад 34 тисяч осіб, які є учасниками цих груп, розміщувала дописи щодо збору коштів на різного виду техніки: автомобілі, човни, квадрокоптери, тепловізори, монокуляри, FPV-дрони, медикаменти, продукти харчування, військове спорядження, інших предметів та речей, для передачі представникам держави-агресора, їх збройним формуванням, з метою забезпечення здійснення ними збройного опору військовослужбовцям Збройних Сил України та недопущення звільнення тимчасово окупованих рф територій. Для досягнення своєї кінцевої злочинної мети – завдання шкоди Україні, ОСОБА_3 у період з 23.04.2022 по 04.06.2024 передала усі вищезазначені зібрані матеріальні ресурси на потреби представникам держави-агресора, їх збройним формуванням, для належного ведення ними бойових дій проти Збройних Сил України та подальшої окупації українських територій. При цьому у вищезазначений період ОСОБА_3 за пособництво державі-агресору та її збройним формуванням неодно-

разово отримувала від останніх так звані подяки та нагороди, у тому числі від так званого «воєнного коменданта Запорозької області», «командира 90-ї танкової дивізії», «глави Запорозької області», «міністра оборони російської федерації» та інших.

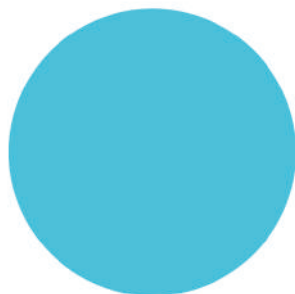
Окрім цього, орієнтовно у лютому-березні 2023 року ОСОБА_3 спільно із ОСОБА_8, реалізуючи свій злочинний умисел, направлений на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні умисно, добровільно створили на території РФ швейний цех, в якому налагодили безперервне виробництво військової форми для військовослужбовців збройних сил РФ, які ведуть бойові дії проти українських військових на тимчасово окупованій території України. В подальшому всі вищезазначені речі ОСОБА_3 передавала на потреби збройних формувань держави-агресора.

Дії ОСОБА_3 були кваліфіковані судом за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111² КК України, тобто як вчинення умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням держави-агресора, вчинених громадянином України, з метою завдання шкоди Україні шляхом добровільного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів представникам держави-агресора, її збройним формуванням.

IV Статистичні показники

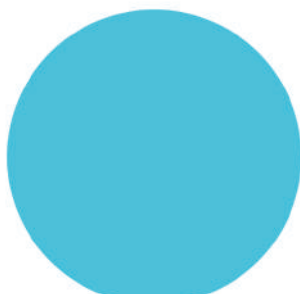
Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства» <i>не було</i>				
«Злочинність у період соціальних конфронтацій» <i>не було</i>				
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	379	494,7	0	≈16
2023	619		9	
2024	486		40	

Середньорічний
показник облікованості

494,7

Середньорічний
показник засудження

≈16

● Злочинність у період воєнного стану

Стаття 112 КК

«Посягання на життя державного чи громадського діяча»

Посягання на життя Президента України, Голови Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Голови чи члена Вищої ради правосуддя, Голови чи члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду, або вищих спеціалізованих судів, Генерального прокурора, Директора Національного антикорупційного бюро України, Директора Бюро економічної безпеки України, Директора Державного бюро розслідувань, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови або іншого члена Рахункової палати, Голови Національного банку України, керівника політичної партії, вчинене у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю, –

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої.

(В ред. від 07.10.2014 р., 14.10.2014 р., 02.07.2015 р., 21.12.2016 р., 17.11.2021 р. // ГУ. – 25.10.2014. – № 206; 30.10.2014. – № 209; 08.08.2015. – № 145; 04.01.2017. – № 1; 24.11.2021. – № 222)

I

Рекомендована література:

1. Киренко С. Г. Проблеми термінологічного забезпечення боротьби зі злочинністю. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 2. С. 177–181. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npna_u_2017_2_30
2. Кияшко О. О. Відмежування посягання на життя державного чи громадського діяча від суміжних складів злочинів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. Вип. 6. С. 371–373. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/PAP_6_2018.pdf
3. Кияшко О. О. Об'єктивна сторона посягання на життя державного чи громадського діяча: проблеми кваліфікації. *Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 1–2 березн. 2019 р. Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація», 2019. С. 83–87.
4. Кияшко О. О. Посягання на життя державного чи громадського діяча: кримінально-правові та компаративістські аспекти: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Одеса, 2019. 271 с.

5. Кияшко О. О. Посягання на життя державного чи громадського діяча: суб'єктивна сторона злочину. *Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 1–2 березн. 2019 р. Дніпро : ГО «Правовий світ», 2019. С. 101–103.
6. Кияшко О. О. Потерпілі від посягання на життя державного чи громадського діяча: проблеми визначення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Вип. 2. С. 160–163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arvu_2019_2_38
7. Кияшко О. О. Проблеми визначення родового об'єкту для злочину, передбаченого статтею 112 КК України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. №4. Ч. 1. С. 46–49.
8. Кияшко О. О. Проблемні аспекти визначення потерпілих у статті 112 КК України. *Політико-правова доктрина державного суверенітету в умовах глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26 жовт. 2018 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 360–362.
9. Кияшко О. О. Суб'єкт посягання на життя державного чи громадського діяча. *Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 березн. 2019 р. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2019. С. 95–98.
10. Кравчук О. Ю. Місце політичної безпеки в межах цілісної системи національної безпеки. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Сер. : Політологія. 2012. Т. 182, Вип. 170. С. 116–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2012_182_170_26
11. Куковинець Д. О. «Державний діяч» як потерпілий за ст. 112 КК України: до проблеми визначення. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Вип. 49. С. 161–169. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2025-49-161>.
12. Куковинець Д. О. Щодо проблеми правової визначеності поняття «громадський діяч» у статті 112 Кримінального кодексу України. *Злочинність в Україні: сучасний стан та погляд у майбутнє*: матеріали заоч. наук.-практ. круглого столу (6 трав. 2025 р.): електрон. наук. вид. / уклад. А. В. Калініна; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків : Право, 2025. С. 69–73. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178617035>.
13. Логвиненко А. О., Сова Т. В. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони посягання на життя державного чи громадського діяча. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. №58. С. 87–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2018_58_14

14. Максимович Р. Л. Про поняття «посягання» у Кримінальному кодексі України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. Вип. 2. С. 289–295. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1847>
15. Мошняга Л. В. Ознаки посягання на життя осіб, які уособлюють конституційний лад та державну владу в Україні: аналіз положень статті 112 Кримінального кодексу України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 9. С. 100–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmj_u_2013_9_15
16. Мошняга Л. В., Леонідова О. О. Ознаки посягання на життя осіб, які уособлюють конституційний лад та державну владу в Україні: аналіз положень статті 112 Кримінального кодексу України. *Наукові записки. Серія Право*. 2019. Вип. 7. С. 15–158. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2019.7.30>
17. Нагнічук О. І. Правова природа та поняття публічної особи : (на основі практики Верховного суду Сполучених Штатів Америки). *Наукові записки НаУКМА : Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 61–65. URI: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/9876>
18. Самороков В. О., Сахнюк В. В. Кримінально-правова характеристика посягання на життя державного чи громадського діяча. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2017. Вип. 5(2). С. 106–109. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2017_5\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2017_5(2)_28)
19. Сервецький І. В. Суспільна небезпека посягання на політичного чи громадського діяча. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2018. № 1 (17). 13 с. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18sivchd.pdf>
20. Сотула О. С. Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2003. 201 с.
21. Сотула О. С. Кримінально-правове визначення державного і громадського діяча за законодавством України. *Правова держава*. 2002. № 4. С. 95–99. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2002.4.216364>
22. Федішин І. М. Актуальні підходи до розуміння об'єкта складів кримінальних правопорушень, що посягають на діяльність державних та громадських діячів. *New Ukrainian Law*. 2024. № 3. С. 173–185. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2024.3.22>
23. Федішин І. М. Деякі аспекти визначення державного діяча в кримінальному праві України: поняття, ознаки, зарубіжний досвід. *Юридичний*

науковий електронний журнал. 2023. № 6. С. 496–501. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/115>

24. Федішин І. М. Основи національної безпеки як родовий об'єкт складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 112 КК України: поняття та зміст. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21 жовтня 2022 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 342–346. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5020/3/Tezy_21-10-22_1-12-22%20Av.pdf
25. Чорний Р. Л. Проблеми визначення поняття державної діяльності в Законі України про кримінальну відповідальність. *Право і суспільство*. 2014. № 1. С. 170–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_1_34

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (ст.ст. 85, 86, 88, 94, 102, 105, 106, 114, 116, 117, 126, 131¹).
2. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-ІХ. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (ст. 17).
3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text> (ст.ст. 5, 20, 22, 23).
4. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> (ст.ст. 10, 12).
5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (ст.ст. 6, 41, 42, 43, 44).
6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (ст.ст. 7, 9, 18, 33, 34).
7. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (ст.ст. 6, 8).

8. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (ст.ст. 15, 16, 19).
9. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (ст.ст. 8, 9).
10. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text> (ст. 6).
11. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 року № 576-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text> (ст.ст. 17, 21, 23).
12. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (ст. 78).
13. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text> (ст.ст. 1, 6, 10, 11, 12).
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (ст.ст. 33, 34, 35, 38, 39, 56, 93, 98, 99).
15. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (ст.ст. 4, 13, 14, 19¹).

III

Рекомендована судова практика

1. Вирок Кіровського районного суду м. Кіровограда від **05.11.2013** у справі № 404/5044/13-к (провадження № 1-кп/404/279/13). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/34652936>

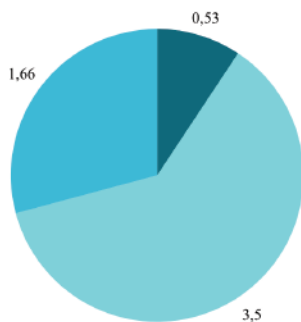
Судом встановлено, що направлення та отримання саморобного пристрою з використанням вибухової речовини та засобу підриву потерпілим є формою посягання на його життя у зв'язку з його державною та громадською діяльністю, як народного депутата України, пов'язаною із за-

хистом інтересів місцевої громади щодо забезпечення її законного права на володіння землями земельного фонду.

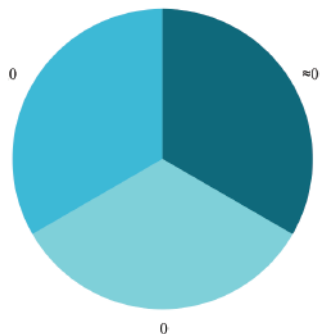
IV Статистичні показники

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства»				
2001	0	0,53	показники не відомі	не встановлено
2002	0		показники не відомі	
2003	0		показники не відомі	
2004	4		показники не відомі	
2005	0		показники не відомі	
2006	0		показники не відомі	
2007	1		показники не відомі	
2008	1		0	
2009	0		0	
2010	0		0	
2011	0		0	
2012	0		0	
2013	1		0	
«Злочинність у період соціальних конфронтацій»				
2014	2	3,5	0	0
2015	5		0	
2016	6		0	
2017	1		0	
2018	5		0	
2019	5		0	
2020	2		0	
2021	2		0	
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	2	1,66	0	0
2023	3		0	
2024	0		0	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

- Злочинність у період поступального розвитку суспільства;
- Злочинність у період соціальних конфронтацій;
- Злочинність у період воєнного стану

Стаття 113 КК «Диверсія»

1. Вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій, –

карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі діяння, вчинені в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, –

караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.

(В ред. від 08.04.2014 р., 07.10.2014 р., 03.03.2022 р., 13.07.2023 р. // ГУ. – 17.04.2014. – № 76; 30.10.2014. – № 209; 06.03.2022. – № 47; 01.08.2023. – № 21)

I

Рекомендована література:

1. Гайворонский А. Предмет преступного воздействия при совершении диверсии. *Legea si viata*. 2013. № 7. С. 54–58.
2. Климосюк А. С. Безпосередній об'єкт диверсії (стаття 113 КК України). *Проблеми законності*. 2017. Вип. 137. С. 101–112.
3. Климосюк А. С. Законодавча конструкція диверсії: реалії та перспективи. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2018. № 2, Том 1. С. 125–128. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/2/part_1/28.pdf
4. Климосюк А. С. Інформація як предмет диверсії (ст. 113 Кримінального кодексу України). *Безпека людини в умовах глобалізації: сучасні правові парадигми: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ 24 лют. 2017 р.). Тернопіль: Вектор, 2017. Том 1. С. 296–298.

5. Климосюк А. С. Концептуальні підходи до визначення безпосереднього об'єкта диверсії (ст. 113 КК України). *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України*: матер. круг. столу (м. Харків, 26 трав. 2017 р.). Харків: Юрайт, 2017. С. 135–139.
6. Климосюк А. С. Про життя та здоров'я людей як об'єкти національної безпеки України та їх охорону ст. 113 КК України. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12–13 жовт. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 531–533.
7. Климосюк А. С. Про кримінально-правову характеристику предметів диверсії та необхідність вдосконалення їх законодавчого формулювання в ст. 113 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Юридичні науки. 2016. № 5. С. 101–106.
8. Климосюк А. С. Співвідношення диверсії (ст. 113 КК України) і терористичного акту (ст. 258 КК України). *Проблеми законності*. 2018. Вип. 140. С. 78–92.
9. Климчук О. Нове у кримінальній відповідальності за диверсію. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 3. С. 84–86.
10. Климчук О. О. Кримінальна відповідальність за диверсію по законодавству України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2002. 219 с.
11. Колосков В. В. Співвідношення статей 113 (диверсія) і 258 (терористичний акт) у Кримінальному Кодексі України. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС*. 2002. Ч. 1. С. 193–196.
12. Кузнецов В. В., Сийпловіч М. В., Нестерова І. А. Злочини проти основ національної безпеки: нові виклики сьогодення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 483–489. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/86.pdf>
13. Кузьменко Б. В. Інформаційна диверсія та інформаційний саботаж – інструменти кібертероризму. *Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України*: матеріали всеукр. підсумк. наук.-практ. конф. (Київ, 12 берез. 2015 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2015. С. 20–22.
14. Лазаренко О. Конкуренція кримінально-правових норм при кваліфікації диверсії. *СБУ в умовах війни в Україні: сучасні реалії та інноваційні стратегії забезпечення національної безпеки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 4–5 липня 2024 року. Київ : Алерта, 2024. С. 28–30.
15. Лихова С. Я., Садовський М. В. Кримінальна відповідальність за диверсію (ст. 113 КК України). *Юридична наука і практика: виклики часу*:

- матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. Київ. 2015 р. Т. II. 288 с.
16. Москвичова А. В. Проблеми кримінальної відповідальності за вчинення диверсії. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2014. № 8. С. 195–200.
 17. Степанова Ю. П. Спільність і відмінність об'єктивних ознак терористичного акту та диверсії. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (Харків, 18 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2019. С. 191–192. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/88.pdf
 18. Ткаченко В. В. Кримінальна відповідальність за диверсію та терористичний акт у контексті віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. *Актуальні проблеми кримінальної відповідальності*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків 10–11 жовт. 2013 р.). Харків: Право, 2013. С. 357–360.
 19. Тростюк З. А. Диверсія. *Великий енциклопедичний юридичний словник* / за ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: Юридична думка, 2012. С. 188.
 20. Чекмарьова І. М. Співвідношення диверсії (ст. 113 КК України) з іншими кримінальними правопорушеннями. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 268–270.
 21. Чорний Р. Л. Соціальні ознаки предмета складу диверсії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 2. С. 89–93.
 22. Чуваков О. А. Деякі види диверсійних актів у сучасних умовах. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип. 55. С. 221–225.
 23. Чуваков О. А. Деякі питання щодо видового об'єкта диверсії. *Судова апеляція*. 2017. № 1. С. 85–91.
 24. Чуваков О. А. Диверсія як злочин проти основ національної безпеки. *Конституційно-правовий вимір в розвитку правової системи України*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса 25.10.2013 р.). Одеса. 2013. С. 244–248.
 25. Чуваков О. А. Ознаки об'єкта та предмета диверсії. *Проблеми національної державності*: матеріали міжнар. наук. конф. пам'яті д-ра юрид. наук, проф. Стрельцова Л. М. (м. Одеса 26.03.2010 р.). Одеса: Астропринт, 2010. С. 239–241.

26. Чуваков О. А. Тероризм і диверсія: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики*: матеріали 2-ї міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса 8 жовт. 2010 р.). Львів. 2010. Т. 1. С. 350–353.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Про затвердження державного плану взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади на випадок вчинення диверсій щодо ядерних установок, ядерних матеріалів, інших джерел іонізуючого випромінювання у процесі їх використання, зберігання або перевезення, а також щодо радіоактивних відходів у процесі поводження з ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 598. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/598-2013-%D0%BF#Text>
2. Про затвердження форм планів захисту об'єктів критичної інфраструктури та рекомендацій з розроблення планів захисту»: Наказ ЦУ СБ України від 19 січня 2024 року № 21. *Міністерство охорони здоров'я України*: оф. вебсайт. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%2520%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0/2024/15-02-2024/%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%2520%D0%A1%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B8%2520%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8%2520%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%2520%D0%B2%D1%96%D0%B4%252019.01.2024%2520%E2%84%96%252021.pdf>

III

Рекомендована судова практика

1. Вирок Садгірського районного суду м. Чернівці від **30.01.2025** у справі № 726/3365/24 (провадження № 1-кп/726/50/25). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124794160>

Для диверсії характерна спеціальна мета – ослаблення держави, що відрізняє її від інших злочинів, пов'язаних із знищенням чи пошкодженням майна. Про наявність такої мети свідчить те, що завдання на підпал релейних шаф було отримане поряд із іншими завданнями, спрямо-

ваними на підпал військових машин та будівель ТЦК; виконувалося біля релейних колій, по яким щоденно здійснюються перевезення великої кількості вантажів (у тому числі, не виключено і вантажів стратегічно важливих для держави). Особливої ваги цим обставинам надає розташування Чернівецької області на межі від кордону, а також вчинення таких дій у період воєнного стану, що безумовно розумілося обвинуваченими, як вчинення дій з метою ослаблення держави (наприклад можливого послаблення державної логістики в умовах воєнного стану, неможливість використання залізничної колії).

При цьому, обвинувачені вчинили два підпали, тобто два епізоди своєї протиправної діяльності. Водночас ніхто з них не зупинив інших та не застеріг від вчиненого, що також свідчить про ціленаправленість таких дій. Більше того, один із обвинувачених проходив військову службу у Державній прикордонній службі, а тому за положеннями і правилами військової служби безумовно розумів протиправність та суспільно небезпечний характер своїх дій та настання шкідливих наслідків у вигляді загрози національній безпеці в економічній і воєнній сферах, а також державній власності.

2. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного суду від **19.02.2020** у справі №331/5187/15-к (провадження №51-4859км18). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87826933>.

Судом встановлено, що виконавець, отримавши завдання від члена терористичної групи, прибув до м. Запоріжжя із м. Донецька та встановив гальмівний башмак із гранатою РГД-5 на колії залізничного транспорту.

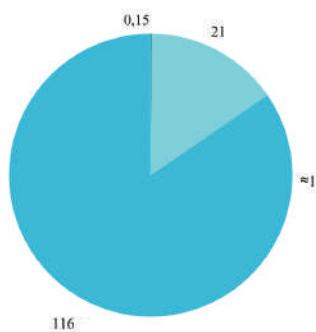
Суд наголосив на необхідності залишення у вироку апеляційного суду призначеного покарання, що додатково включає конфіскацію майна, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 59 КК конфіскація майна встановлюється не тільки за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, але й за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості та за умови передбачення в Особливій частині КК України. Разом із цим суд обмежив конфіскацію усього майна, крім житла винуватої особи на підставі принципів співмірності й індивідуалізації покарання.

IV

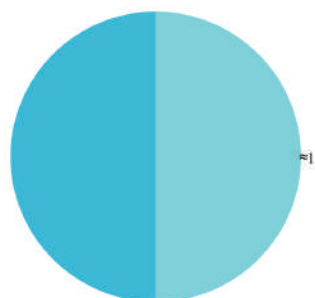
Статистичні показники

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства»				
2001	0	0,15	показники не відомі	не встановлено
2002	1		показники не відомі	
2003	0		показники не відомі	
2004	0		показники не відомі	
2005	0		показники не відомі	
2006	0		показники не відомі	
2007	1		показники не відомі	
2008	0		0	
2009	0		0	
2010	0		0	
2011	0		0	
2012	0		0	
2013	0		0	
«Злочинність у період соціальних конфронтацій»				
2014	59	21	0	≈1
2015	41		2	
2016	11		1	
2017	8		4	
2018	11		1	
2019	9		1	
2020	11		0	
2021	18		0	
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	64	116	0	≈1
2023	33		0	
2024	251		2	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

- Злочинність у період поступального розвитку суспільства;
- Злочинність у період соціальних конфронтацій;
- Злочинність у період воєнного стану

Стаття 114 КК «Шпигунство»

1. Передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю, якщо ці дії вчинені іноземцем або особою без громадянства, –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

2. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, та добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України.

(В ред. від 08.04.2014 р., 07.10.2014 р. // ГУ. – 17.04.2014. – № 76; 30.10.2014. – № 209)

I

Рекомендована література:

1. Борисов В. І. Шпигунство: зміст конститутивних ознак та їх правова оцінка. *Злочинність в Україні: сучасний стан та погляд у майбутнє*: матеріали заоч. наук.-практ. круглого столу (6 трав. 2025 р.) : електрон. наук. вид. / уклад. А. В. Калініна; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків : Право, 2025. С. 29–33. URL: <https://surl.li/fewtaw>.
2. Михайлуца М. І. Кримінально-правова природа державної зради та шпигунства. *Право і суспільство*. 2017. № 3(2). С. 199–203. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_3\(2\)_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_3(2)_45)
3. Сервецький І. В., Лебідь С. В. Шпигунство: поняття та склад злочину. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018, №2 (11). С. 103–115. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2018.11.161197>
4. Шлапаченко В. М. Кримінальна відповідальність за шпигунство в законодавстві держав – членів НАТО: навч. посібник. К.: Наук-вид. відділ НА СБ України, 2007. 57 с.
5. Шлапаченко В. М. Шляхи вдосконалення нормативно-правового визначення державної таємниці. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2013. №3 (13). С. 41–44.

6. Шлапаченко В. М. Шляхи удосконалення кримінальної відповідальності за шпигунство у формі збирання (ст. 114 КК України). *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2014. № 1 (14). С. 84–94.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти:

1. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі: Міжнародний документ від 18 жовтня 1907 року. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_222 (ст.ст. 29–31).
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) : Міжнародний документ від 8 червня 1977 року. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (ст. 46).
3. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855 – XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93.
4. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: Наказ Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>

III

Рекомендована судово практика:

1. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від **27.08.2020** у справі № 204/82/18 (провадження № 51-42км20). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91237779>

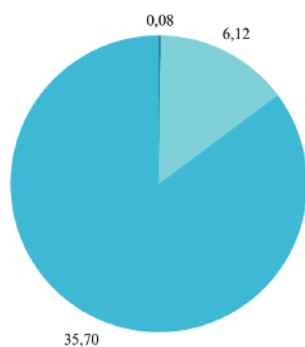
Шпигунство вважається закінченим злочином із моменту вчинення іноземцем або особою без громадянства однієї з альтернативних дій, передбачених у диспозиції ч. 1 ст. 114 КК, зокрема з моменту отримання та накопичення відомостей, що становлять державну таємницю, з метою їх передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам.

IV

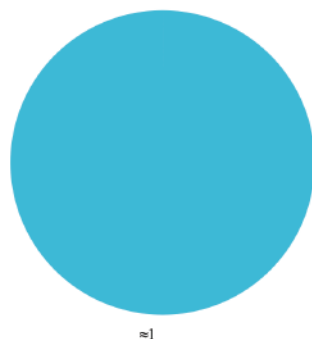
Статистичні показники

Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства»				
2001	0	0,08	показники не відомі	≈0
2002	0		показники не відомі	
2003	0		показники не відомі	
2004	0		показники не відомі	
2005	0		показники не відомі	
2006	0		показники не відомі	
2007	0		показники не відомі	
2008	0		0	
2009	1		0	
2010	0		1	
2011	0		1	
2012	0		3	
2013	0		1	
«Злочинність у період соціальних конфронтацій»				
2014	7	6,12	0	≈0
2015	2		1	
2016	2		0	
2017	6		0	
2018	8		1	
2019	9		0	
2020	6		0	
2021	9		0	
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	40	35,7	0	≈1
2023	38		1	
2024	29		3	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

- Злочинність у період поступального розвитку суспільства;
- Злочинність у період соціальних конфронтацій;
- Злочинність у період воєнного стану

Стаття 114¹ КК

«Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань»

1. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

2. Те саме діяння, яке призвело до загибелі людей або інших тяжких наслідків, –

карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

(В ред. від 08.04.2014 р. // ГУ. – 17.04.2014. – № 76)

І

Рекомендована література:

1. Ващенко О. А. Особливий період – ключове поняття в криміналістичній характеристиці перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Актуальні дослідження правової та історичної науки: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Тернопіль, Україна – м. Ополь, Польща, 13–14 лютого 2024 р.). 2024. Вип. 58. С. 60–62.
2. Ващенко О. А. Предмет злочинного посягання в криміналістичній характеристиці перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 566–570.
3. Дорош Л. В., Федосєєв В. В. Перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань: питання правозастосування. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (23 груд. 2016 р.). Сєвєродонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідорєнка, 2017. С. 108–112.
4. Єрмолаєва-Задорожня Є. В. Перешкоджання службовій діяльності працівників правоохоронних органів: поняття, різновиди та форми впливу. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2017. Вип. 33. С. 261–272.
5. Конський В. Публічні заклики як форма об'єктивної сторони перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку* : матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. (14 черв. 2019 р., Острєг). Київ : АртЕк, 2019. С. 266–268.

6. Кундеус В. Г. Правові підстави кримінальної відповідальності за перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Пріоритети національного реформування держави і права: теорія та практика* : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. Інтернет-конф. : тези наук. доп. (8 жовт. 2014 р.). Київ : б. в., 2014. С. 177–181.
7. Людвік В. Д. Кримінально-правова характеристика перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. №2 (76). С. 234–238.
8. Майстренко О. Об'єктивна сторона перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 30 верес. 2016 р. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2016. С. 218–219.
9. Нікішкіна С. О. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 114–1 Кримінального кодексу України (перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань). *Актуальні проблеми захисту прав та представництва законних інтересів військовослужбовців та військовозобов'язаних у кримінальному та адміністративному законодавстві України: сучасний стан та перспективи* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 11 груд. 2015 р.). Харків : Право, 2015. С. 124–128.
10. Олейніков, Д. О. Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 114–1 КК України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* : Серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 27. Т. 3. С. 54–58. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/7294>
11. Пашенко О. О. Безпосередні об'єкти злочину, передбаченого ст. 114¹ КК України. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Вип. 49. С. 170–177. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2025-49-170>.
12. Пашенко О. О. Деякі питання застосування ст. 114¹ КК України. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2025. Вип. 1 (23). С. 146–162. DOI : <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2025.23.327399>.
13. Пашенко О. О. Щодо умов кваліфікації підпалів транспортних засобів за статтею 114¹ Кримінального кодексу України як злочину проти основ національної безпеки України. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану* : тези III Всеукраїнської науково-

практичної конференції (Хмельницький, 14 березня 2025 року).
Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2025. С. 488–490. URL: <https://surl.li/zgahmn>.

14. Пилипенко Є. В. Перешкоджання діяльності у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2018. 211 с.
15. Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1 (86). С. 65–71.
16. Стецюк С. С. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань VS співучасть в ухиленні від призову на військову службу під час мобілізації: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 757–764.
17. Туркот М. С. Мобілізаційна діяльність як засіб забезпечення воєнної безпеки України. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2015. № 2. С. 200–202. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2015/55.pdf.
18. Чорний Р. Л. Деякі аспекти удосконалення закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Право і держава сучасної України: проблеми розвитку та взаємодії* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 18–19 квіт. 2014 р.). Запоріжжя : ЗНУ, 2014. С. 257–260.
19. Чорний Р. Проблеми удосконалення закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Національний юридичний журнал: теорія та практика*. 2015. Лютий. С. 153–156.
20. Ясиновський П. В. Кримінальна відповідальність за перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2018. 21 с.
21. Ясиновський П. В. Родовий об'єкт перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України* : матеріали круглого столу : 26 трав. 2017 р. Харків : Юрайт, 2017. С. 97–101.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Основні напрями реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року. Київ: Мін-во оборони України, 2013. 22 с.

2. Про збройні сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9 ст. 108.
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 року № 3543-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 44. ст. 416
4. Про господарську діяльність в Збройних Силах України: Закон України від 21 вересня 1999 року № 1076- XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. ст. 408

III

Рекомендована судова практика

1. Вирок Мостиського районного суду Львівської області від **28.03.2025** у справі 448/109/25 (провадження № 1-кп/448/87/25). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126195511>

Судом визнано доведеним, що певна особа отримала права адміністратора групи в інтернет-месенджері «Вайбер». Указаній групі користувачами безперешкодно розміщувались повідомлення з відомостями про місце та час проведення заходів з оповіщення (видача повісток), що сприяло ухиленню від виконання своїх обов'язків з захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України під час мобілізації в особливий період, тим учасникам групи, які мали такі наміри.

2. Вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від **21.03.2025** у справі № 333/10649/24 (провадження № 1-кп/333/498/25). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126059208>

Дві неповнолітні особи, з метою реалізації спільного злочинного наміру здійснювали пошук автомобілів, якими користуються військовослужбовці ЗС України, для їх подальшого підпалу. Протягом 14–19.08.2024 р. вони підпалили п'ять таких транспортних засобів. Їхні дії було кваліфіковано за ч. 1 ст. 114¹, ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 194 КК України.

3. Вирок Хаджибейського (Малиновського) районного суду м. Одеси від **20.03.2025** у справі 521/20675/24 (провадження № 1-кп/521/1196/25). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126021736>

Неповнолітній отримав у месенджері «Telegram» від невстановленої особи пропозицію знищити чуже майно шляхом підпалу автотранспорт-

ного засобу, який перебуває в користуванні військовослужбовця Збройних Сил України, за грошову винагороду від невстановлених осіб. Діючи на виконання злочинного умислу цей неповнолітній побачив автомобіль, який сфотографував і відправив у листуванні у мобільному месенджері «Telegram» для погодження зазначеній невстановленій особі. Отримавши згоду останньої, здійснив підпал цього автомобіля джерелом відкритого вогню. Ці дії були кваліфіковано судом за ч. 2 ст. 194 КК без посилення на ст. 114¹ КК.

4. Вирок Київського районного суду м. Полтави від **02.06.2020** у справі №552/2404/20 (провадження №1-кп/552/227/20). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89566708>

ОСОБА_5, діючи умисно, маючи намір перешкодити законній діяльності Збройних Сил України в особливий період, усвідомлюючи протиправність своїх дій, здійснював протягом 2019-2020 р.р. запуски належного йому на праві приватної власності малого безпілотного літального апарату квадрокоптера у напрямку в/ч НОМЕР_1 Збройних сил України, що призводило до неможливості виконання вильотів підрозділами армійської авіації (у т.ч. вильотів з метою виконання бойових завдань у районі проведення Операції об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей), оскільки порушення повітряного простору безпілотним літальним апаратом є загрозою безпеці польотів, а ухилення від можливого зіткнення з літальним апаратом призвело б до зміни виконання завданої вправи та профілю польоту. Такі дії було кваліфіковано за ч. 1 ст.114¹ КК України.

5. Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від **09.11.2022** у справі №484/2702/22 (провадження №1-кп/484/340/22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107193164>

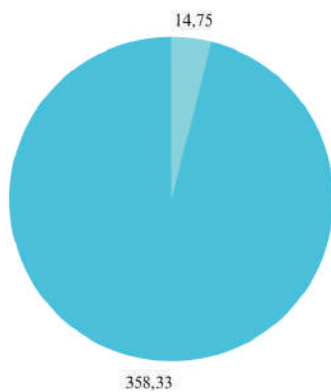
Особа розмістила на приміщенні військової частини заздалегідь виготовлені листівки з надписами: «СДАВАЙТЕСЬ. НАША РОДИНА СССР!!!! МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ» та «УКРАИНСКИЕ ВОЕНОСЛУЖАЩИЕ СДАВАЙТЕСЬ! МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ», які в подальшому були виявлені військовими, які проходять службу у вищевказаній частині, та повідомлено про її розміщення командира частини. Такі дії судом було кваліфіковано як кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 114¹ КК України.

IV

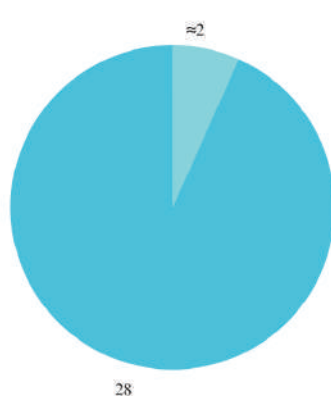
Статистичні показники

Рік	Облікова- но кримі- нальних правопо- рушень	Середньоріч- ний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства» <i>не було</i>				
«Злочинність у період соціальних конфронтацій»				
2014	12	14,75	0	≈2
2015	73		11	
2016	9		2	
2017	4		1	
2018	3		1	
2019	5		2	
2020	5		1	
2021	7		1	
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	76	358,33	2	28
2023	159		10	
2024	840		72	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

- Злочинність у період соціальних конфронтацій;
- Злочинність у період воєнного стану

Стаття 114² КК

«Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану»

1. Поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України, якщо така інформація не розміщувалася (не поширювалася) у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України чи Службою безпеки України або в офіційних джерелах країн-партнерів, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або з корисливих мотивів, або з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, за відсутності ознак державної зради або шпигунства –

караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років.

(В ред. від 24.03.2022 р., 01.04.2022 р. // ГУ. – 26.03.2022. – № 67; 12.04.2022. – № 84)

I

Рекомендована література:

1. Євтєєва Д., Лапкін А. До проблеми предмета кримінального правопорушення за ч. 2 ст. 114² КК України. *Національна безпека України в умовах інформатизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11 трав. 2023 р. / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.), Н. В. Шульженко та ін. Харків : Право, 2023. С. 216–219 DOI: <https://doi.org/10.31359/9789669985552>.
2. Мовчан Р. О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114–2 Кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 326–330.
3. Мовчан Р. О., Бурда П. О. Кримінально-правова протидія несанкціонованому поширенню військово значущої інформації за проєктом Кримінального кодексу України. *Правова держава*. 2023. № 2. С. 54–62.
4. Нетеса Н. В. Глорифікація агресора в контексті деяких форм кримінально караних інформаційних діянь: до питання співвідношення. *Інформаційна агресія в сучасному світі: правовий аналіз та протидія* : матеріали всеукр. наук. – практ. кругл. столу (м. Харків, 21 червня 2024 р.) : електрон. наук. вид. / редкол.: В. С. Батиргарєєва та ін. Харків : Майдан, 2024. С. 213–218.
5. Нетеса Н. В. Поширення військово значущої інформації як форма надання інформаційної допомоги ворогу: проблемні аспекти розмежування суміжних складів злочинів. *Нові можливості та перспективи щодо притягнення до відповідальності представників рф після ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього*: матеріали наук.-практ. круглого столу 7 листоп. 2024 р. Київ : Алерта, 2024. С. 69–73. URL: <http://surl.li/aexnuj>.
6. Пономаренко Ю. А. Кримінально-правове реагування на актуальний виклик інформаційній безпеці в умовах воєнного стану (спроба наукового коментаря до ст. 114–2 КК). *Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції (Харків, 12 травня 2022 р.). Харків: Право, С. 117–135.
7. Федосєєв В. В. Щодо деяких актуальних питань кримінальної відповідальності за незаконне поширення інформації про розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану

(ч. 2 ст. 114–2 КК України). *Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення безпеки* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (м. Київ, 27 вересня 2024 р.) / редкол.: Вербенський М. Г., Опришко І. В., Лісниченко Л. В. та ін. Вінниця : ТВОРИ, 2024. С. 188–191.

8. Федосєєв В. В. Проблемні аспекти тлумачення та застосування норми про кримінальну відповідальність за незаконне поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння, та бойових припасів в Україну (ч. 1 ст. 114–2 КК України). *Питання боротьби зі злочинністю*. 2024. Вип. 47. С. 177–185.
9. Хавронюк М. І. Поширення інформації про військову допомогу та дії військових України: кримінальна відповідальність. Аналіз статті 114–2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. *Центр політико-правових реформ*: вебсайт. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/poшыrennya-informatsiyi-pro-vijskovu-dopomogu-ta-diyi-vijskovyh-ukrayiny-kryminalna-vidpovidalnist/>.
10. Ярмиш Н. Проблемні аспекти застосування ч. 3 ст. 114–2 Кримінального кодексу України. *Законодавчі аспекти протидії особливо небезпечним злочинам в Україні*: матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу (Київ, 14–15 березня 2024). Київ: Алерта, 2024. С. 172–176.
11. Ярмиш Н., Ангелуца Н. Неточності та невизначеності у тексті статті 114–2 Кримінального кодексу України. *СБУ в умовах війни в Україні: сучасні реалії та інноваційні стратегії забезпечення національної безпеки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 4–5 липня 2024 року. Київ : Алерта, 2024. С. 88–91.

II

Рекомендовані нормативно-правові акти

1. Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України : Указ Президента України № 63/2022 від 23 лютого 2022 року. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63/2022#Text>
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України

військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України від 24 березня 2022 року № 2160-IX. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text>

3. Про внесення змін до статті 114–2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації: Закон України від 1 квітня 2022 року № 2178-IX. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2178-IX#Text>
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
5. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21>
6. Про збройні сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9, ст. 108.
7. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану: наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 3 березня 2022 року № 73. *LIGA 360*: оф. вебсайт. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mus36785?an=&ed=2023_02_27&dtm=
8. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Верховна Рада України*: оф. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

III

Рекомендована судова практика

1. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від **31.01.2024** у справі № 953/6943/22 (провадження № 51–5251 км 23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116799152>

Вироком місцевого суду, залишеним без змін апеляційним судом, особу засудили за ч. 2 ст. 114² КК України за поширення в умовах воєнного стану інформації про розташування ЗСУ, що не оприлюднювалася Генштабом, Міноборони чи іншими уповноваженими органами. У каса-

ції захисник вимагав закриття провадження через малозначність діяння (ч. 2 ст. 11 КК), посиляючись на відсутність істотної шкоди безпеці держави та доказів причинного зв'язку між публікацією у Facebook і обстрілами Харкова (червень-липень 2022 р.). Верховний Суд вказав, що апеляційна інстанція порушила процедуру: не дослідила аргументи захисту, не надала вичерпних відповідей щодо відсутності складу злочину. Суд наголосив, що за ч. 2 ст. 114² КК кваліфікація не залежить від фактичної шкоди, але вимагає належної оцінки доводів про малозначність, яку апеляція проігнорувала.

3. Постанова Верховного Суду колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від **10.12.2024** у справі 202/13808/23 (провадження № 51–7874 км 23). *Єдиний державний реєстр судових рішень*: оф. вебсайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123734238>

Вироком Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 21 липня 2023 року, залишеним без зміни ухвалою Дніпровського апеляційного суду від 30 жовтня 2023 року, ОСОБА_7 було визнано винуватим та засуджено за ч. 7 ст. 111¹ КК України.

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, розглянувши касаційну скаргу захисника обвинуваченого на вирок суду першої інстанції та ухвалу апеляційної інстанції, наголосила, що судами попередніх інстанцій допущено неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність, що відповідно до вимог п. 2 ч. 1 ст. 438 КПК України є підставою для зміни оскаржуваних судових рішень. У зв'язку з цим дії ОСОБА_7 підлягають кваліфікації за ч. 3 ст. 114² КК України, як поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, вчинене в умовах воєнного, представнику незаконного збройного формування (навіднику 2-го танкового взводу 1-ї танкової роти тактичної групи «Копол» мотострелкової бригади ДНР»), за відсутності ознак державної зради або шпигунства.

У зв'язку з чим Колегія Суду ухвалила – касаційну скаргу з доповненням захисника ОСОБА_6 задовольнити частково. Вирок Індустріаль-

ного районного суду м. Дніпропетровська від 21 липня 2023 року та ухвали Дніпровського апеляційного суду від 30 жовтня 2023 року щодо ОСОБА_7 змінити.

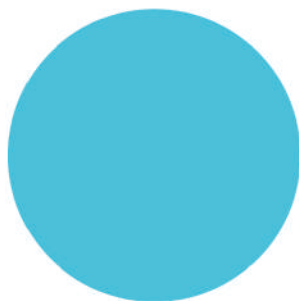
Перекваліфікувати дії ОСОБА_7 з ч. 7 ст. 111¹ КК України на ч. 3 ст. 114² КК України та призначити останньому покарання у виді позбавлення волі на строк 11 років.

IV Статистичні показники

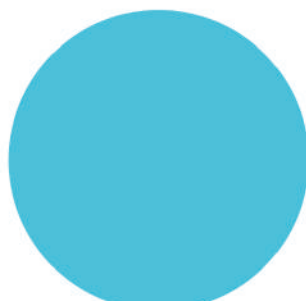
Рік	Обліковано кримінальних правопорушень	Середньорічний показник	Засуджено осіб	Середньорічний показник
«Злочинність у період поступального розвитку суспільства» <i>не було</i>				
«Злочинність у період соціальних конфронтацій» <i>не було</i>				
«Злочинність у період воєнного стану»				
2022	202	201,66	48	88
2023	192		96	
2024	211		120	

Середньорічний
показник облікованості

Середньорічний
показник засудження

201,66

88

● Злочинність у період воєнного стану

Довідкове і наукове видання

**ДОВІДНИК
ІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВОЇ ТЕМИ
«КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ
ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»**

Електронне довідкове і наукове видання

Упорядники:

БОРИСОВ Вячеслав Іванович,
ПАЩЕНКО Олександр Олександрович,
СВТЄЄВА Дарина Петрівна та ін.

Відповідальна за випуск *Д. О. Куковинець*
Видається в авторській редакції

Підписано до поширення через мережу Інтернет 10.12.2025.

Відповідає формату друкованого видання 60×84/16.

Обл.-вид. арк. 5. Об'єм даних 3,1 Мб

ТОВ «Видавничий дім «Право»,

вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна

Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна

Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

